مُعتکفان کوی دوست

مطابق با فتاوای مرجع عالیقدر حضرت آیت ا... العظمی علوی گرگانی مدظله

تدوین و تنظیم: سید عبدالحمید شهاب

بسم الله الرحمن الرحیم

اعتکاف: معتکفان کوی دوست

نویسنده:

آیت الله سیدمحمدعلی علوی گرگانی

ناشر چاپی:

دفتر آیت الله علوی گرگانی

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

اعتکاف: معتکفان کوی دوست

مشخصات کتاب

سرشناسه : علوی گرگانی، محمدعلی، - ۱۳۱۷

عنوان و نام پدیدآور : اعتکاف: معتکفان کوی دوست/علی علوی گرگانی.

مشخصات نشر : دفتر آیت الله علوی، ۱۴۱۳ق. = ۱۳۷۲.

مشخصات ظاهری : ۸۸ص.نمونه؛ ۵/۱۰ X۱۸ س م

یادداشت : پشت جلد لاتینی شده:Etekaf.

یادداشت : کتابنامه: ص. ۸۸

موضوع : اعتکاف (فقه)

رده بندی کنگره : BP۱۸۸/۲/ف ۸الف ۳ ۱۳۷۹

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۳۵۴

ص:۱

اشاره

بِسمِ اللهِ الرَّحمنِ الرَّحِیم

اعتکاف

حضرت آیت الله العظمی علوی گرگانی (مدّ ظله العالی)

فهرست

مقدمه

انسان موجودی سالك است ، پویا و همیشه به دنبال حقیقت و رسیدن به معبود خویشتن است. انسان این اشرف مخلوقات به دنبال آن است که از هوای نفس خویش دور شود و خلوتی برای خود مهیّا کند تا در انزوای وجود خویش در آثار صُنع پروردگارش با دیده عبرت بیندیشد و با سوز دل و اشک دیده باطن خود را از پلیدی ها بشوید و به خانه دل خود روشنی دهد: « یا ایّها الانسان اِنَّک کادِحٌ الی ربِّک کدحاً فملاقیه؛ ای انسان ! تو با تلاش و رنج به سوی پروردگارت می روی و ا ورا ملاقات خواهی کرد. » (انشقاق/ ۶).

اگر روانی افسرده و روحی مضطرب داری و هر سو به دنبال آرامش حقیقی می گردی ، تنها راه به دست آوردن آرامش روانی ، یاد خداست و توجه به ذات اقدس او : « الَّذِینَ آمَنُوا وَ تَطمَئِنُّ قُلُوبُهُم بِذِکرِ اللهِ أَلا بِذِکرِ اللهِ تَطمَئِنُّ القُلُوبُ ؛ کسانی هستند که ایمان آورده اند ، و دلهایشان به یاد خدا مطمئن (و آرام) است ؛ آگاه باشید، تنها با یاد خدا دلها آرامش می یابد. » (رعد/ ۲۸)

آری ، احکام حیاتبخش اسلام می تواند انسان ها را از سردرگمی نجات داده ، دلهای پرآشوب را آرام سازد و خاطرهای افسرده را شاداب کند. اگر کسی آرامش می خواهد ، باید آن را در دستورات الهی و سنتهای رسول خدا (صلّی الله علیه و آله و سلّم) و پیروی اهل بیت (علیهم السّلام) بجوید.

عالم عامل ، شیخ بهایی (علیه الرحمه) در کتاب اربعین خود حدیثی از رسول خدا (صلّی الله علیه و آله و سلّم) نقل میکند که نقل آن خالی از لطف نیست. آن حضرت فرمودند : « حواریون مسیح (علیه السّلام) از او پر سیدند که ای روح الله ! با چه کسی بنشینیم ؟ فرمود: با کسی که شما را به یاد خدا اندازد؛ و گفتارش عمل صالح را در شما زیاد کند و کردارش عشق و رغبت شما را به آخرت بیفزاید.» شیخ در ذیل روایت می گوید : مراد از « نشستن » در سؤال حواریون ، « رفاقت » و « مراوده» است ؛ وی می افزاید : گفتار حضرت عیسی (علیه السّلام) دلالت دارد که باید با کسی همنشینی کرد که ویژگیهای فوق را داشته باشد و گرنه باید از وی دوری نمود. این در حالی است که اکثر افراد در زمان ما ، انسان را از یاد خدا غافل می کنند و صفاتی بر خلاف آنچه که حضرت عیسی (علیه السّلام) فرموده ، دارند.

سفیان ثوری از امام صادق (علیه السّلام) سئوال کرد : « ای پسر رسول خدا ! چرا از مردم کناره گرفته ای ؟ آن حضرت فرمودند : « یا سفیان ، فَسَدَ الزّمان و تَغَیّرَ الإِخوان ، فَرَأیتُ الإِنفرادَ اَسکَنُ لِلفُؤاد ؛ زمانه { مردم زمانه } فاسد شده است و برادران تغییر یافته اند و من تنهایی را برای قلب خویش آرام بخش تر یافتم. » (بحار الانوار / ج ۴۷ / ص ۶۰).

آری در خلوت و انس با حق تعالی برکاتی دینی و دنیوی می توان یافت که اخلاص ، توجه به خداوند و استمرار آن ، مهمترین آنهاست. کسی که اراده اش ضعیف و قلبش با هر صدایی به سویی مایل است و از ذکر روی می گرداند ، در خلوت برای استقامت در عبادت آماده تر بوده و خویش را برای ادامه تفکر راغب تر خواهد دید.

یکی از مهمترین اسباب تقرب به خداوند که در طول تاریخ مورد توجه انبیاء و خواص اهل دل بوده ، سنت اعتکاف است که ریشه در حقیقت خلوت و عزلت از

خلق دارد و بزرگان سلوک فرموده اند ، خلوت یکی از پنج راه رسیدن به کمال است.

در اعتکـاف است که میتوان خـدایی بودن را در همه کارهـا تمرین کرد. اعتکاف فرصت مناسبی است تا انسانی که در پیـچ و خم مادیات غرق شده ، کمی فکر کند و خود را باز یابد و دل از غیر خدا بکند و روح بندگی و اطاعت را در خود زنده نماید و با قاضی الحاجات به مناجات بپردازد.

در اعتکاف بایـد اسـماعیل تعلقات را در راه محبوب حقیقی ذبـح کرد و عواطف را تحت قواعد متقن توحیدی آورد و آنها را در راه خدا هدایت نمود.

اعتکاف در واقع حج مختصـری است که انسان معتکف با پوشـیدن لباسی شبیه لباس احرام از لذات زودگذر مادی صرف نظر کرده و لـذت های دائمی و واقعی را تجربه می کند. لذت گفتگو با خدا ، لذت انس با معبود ، لذت بیدار بودن در دل شب و از خوف و عشق خدا اشک ریختن ، لذت توبه و بازگشت به خدا..

معتکف در ایـام اعتکاف با قرآن بیشتر از پیش مأنوس است و با خوانـدن نماز و توجه به ائمه (علیهم السّـلام) گامی بزرگ در سلـوک الی الله برمی دارد و افرادی کـه بـا او معتکفنـد ، هم نشـینان صـالحی هسـتند که آن فضـا را بـا عطر معنـویت معطر می سازند.

این اعتکاف اسلام ناب محمدی (صلّی الله علیه و آله و سلّم) است که مشتاقان را در چهاردهم و پانزدهم رجب و دهه آخر ماه رمضان و هر فرصت مناسب دیگری مهمان خانه خـدا می کنـد تا جان و تن را بشوینـد و هم صدا ظهور هرچه زودتر حضـرت ولی عصـر (ارواحنا له الفداء) را از خداوند منّان طلب نمایند و با همه وجود عرضه بدارند : « اللّهم عجّل لولیّک الفرج و العافیه و النّصر و مُدَّ فی عمره الشّریف»

در اینجا لازم است بگویم که مجموعه ذیل بعد از تحریر تحت اشراف و نظارت حضرت آیت الله العظمی علوی گرگانی (مدّ ظلّه العالی) قرار گرفت که جا دارد در اینجا از مراحم خاصه ایشان و همچنین تمامی عزیزانی که بنده حقیر را در این راه مدد و یاری داده اند کمال تشکر و سپاسگزاری را بنمایم.

امید است با توجهات خاصه حضرت حجت ابن الحسن (روحی وارواح العالمین لتراب مقدمه الفداء) و پیگیری مسئولان در امور فرهنگی و تلاش و زحمت عزیزان در وزارت فرهنگ وارشاد اسلامی و جوانان و اقشار متفکر جامعه ، بتوان این سنت نبوی را هر ساله پررونقتر از گذشته احیا نمود و افراد را بیشتر با این مهم آشنا نمود.

در پایان از خداوند متعال خواستاریم تا توفیق عمل و احیاء این سنت نبوی را به همه مؤمنان کرامت فرماید تا ان شاء الله در سالهای آینده با تکثیر کتابهایی در این باره مشتاقان سیر الی الله بیشتر گردند و امیدواریم این تحفه ناچیز مقبول سلیمان زمان افتد که عرضه بداریم : « یا ایُّهَا العَزِیزُ مَسَّنَا و أَهلَنَا الضُّرُّ و جِئنا بِبِضاعتٍ مُزجاتٍ فَأَوفِ لَنَا الكَيلَ و تَصَدَّقَ عَلَينا إنَّ اللهَ يَجزى المُتَصَدِّقِينَ.» (یوسف / ۸۸).

« وَالسَّلامُ عَلی مَنِ اتَّبَعَ الهُدی»

رهنمود حضرت امیرالمؤمنین علی (علیه السّلام) به معتکفان

علاوه بر مراعات اخلاص ، رعایت برخی از نکات سبب می شود تا معتکف از عمل خود بهره بیشتری ببرد. د کتاب « دعائم الاسلام » در فرمایشی از امیرالمؤمنین علی (علیه السّلام) پیرامون مراقبات اعتکاف آمده است : « یَلزِمُ المُعتَکِفُ المَسجِدَ وَ یَلزَمُ ذِکرَ اللهِ وَ التِّلاوَهَ وَ الصَّلاهَ وَ لا یَتَحِدَّثُ بِأحادیثِ الدُّنیا وَ لا یُنشِدُ الشِّعرَ وَ لا یَبیعُ وَ لا یَشتَرِی .... وَ لا یَتَکَلَّمُ بِرَفَثٍ وَ لا یُمارِی أحَدَاً وَ ما کَفَّ عَنِ الکَلامِ فَهُوَ خَیرٌ لَهُ »

« معتکف باید در طول اعتکاف ، مسجد را ترک نکند ، پیوسته به ذکر خدا و تلاوت قرآن و نماز مشغول باشد ، درباره مسائل دنیوی سخن نگوید ، شعر نسراید .... فُحش و سخنان زشت بر زبانش جاری نشود ، جدالو خودنمایی نکند و هر اندازه بتواند از سخن گفتن لب فرو بندد ، بهتر است. در روایتی از امام باقر (عَلَیهِ السّلام) نیز آمده است : « إنَّ المُعتَکِفَ لا یَبِیعُ وَ لا یَشتَرِی وَ لا یُجادِلُ وَ لا یُمارِی وَ لا یَغضِبُ وَ لا یَتَحَوَّلُ مِن مَجلِسِ اعتِکافِهِ ». « معتکف باید خرید و فروش و جدال و منازعه را ترک کند ، از خشم ورزیدن بپرهیزد و از محلّ اعتکافش بیرون نرود ».

اعتکاف از منظر حضرت آیت الله العظمی علوی گرگانی (مدّ ظله العالی)

اعتکـاف یکی از اعمال مسـتحب است که اگر به خوبی درک شود می توانـد به تمام معنی برای تهـذیب نفس و خودسازی و عرفان حقیقی کافی باشـد. اعتکاف یعنی از تمامی لـذّات دنیا بریدن و متوجه حضـرت ربوبی شدن . انسان معتکف با اعتکاف برخود بسـیاری از کارهـا را که در غیر اعتکـاف مبـاح است ، حرام می کنـد تـا راههای وصل الهی را طی کنـد. اعتکاف خود شامـل روزه است و روزه از ارکـان آن محسوب می شود روزه به تنهایی دارای محاسن فراوانی است که این وجیزه تاب آن را نـدارد تا مفصل وارد شویم و از طرفی اعتکاف با حج شـباهت فراوانی دارد زیرا بسـیاری از محرمات که در حج بر محرم حرام است بر معتکـف نیز حرام می باشـد و برخی از فقهـاء رأی بر آن داده انـد که بنـابر احتیـاط معتکف از تمـامی محرمـات احرام اجتناب نماید . پس همانطور که حج برکات مختلفی دارد اعتکاف نیز برکاتش بسیار زیاد است.

پس انسـانی که دوست دارد بـا حضـرت حق سروسـرّی داشـته باشـد بایـد از دنیـا فاصـله بگیرد و هرچه از دنیا فاصـله بگیرد به خداونـد جلّت عظمته نزدیکتر می شود و اعتکـاف با برنامه هایی که دارد انسان را هرچه بیشتر به حضـرت دوست نزدیکتر می نمایـد و در عظمت این عمل بسـطار مفید همین کلام خداوند کافی است : « اَن طهّرا بَیتی للطّائفینَ وَ العاکِفینَ وَ الرُّکَّعِ السُّجُود ».

معنای اعتکاف

۱- معنای اعتکاف : « اَللُّبثُ المُتَطاوِل؛ توقف و درنگ طولانی. »

« اَللُّبثُ فِی مَسجدِ ثَلاثَهُ اَیّامٍ فَصاعَداً لِلعِبادَهِ ؛ توقف در مسجد جامع سه روز و بیشتر برای عبادت. (بررسیّ مجمع البحرین).

۲- اعتکاف : درنگ در مسجد به قصد عبادت ، این عمل در اصل شرع مستحب است. (تحریر الوسیله).

۳- اعتکـاف : روی آوردن به چیزی و مواظبت نمودن بر آن و همراه با آن بودن از روی احترام. (لسان العرب / مفردات راغب اصفهانی).

۴- اعتکـاف در لغت به معنی اقامت کردن و مانـدن درجایی و ملازم بودن با چیزی است ولی در اصـطلاح ، اقامت در مکانی مقدس به منظور تقرّب جستن به خداوند متعال است. (المنجد)

۵- اعتکاف در لغت ، اقبال به سوی چیزی است ؛ همراه با تعظیم و بدون انصراف و در اصطلاح عبارت است از اقامت سه روز یا بیشتر در مسجد به قصد عبادت یا قربت با شرایط مخصوص. (۱)

۱- راغب اصفهانی / معجم مفردات الفاظ قرآن – ماده عکف . لسان العرب / ج ۹ / ص ۳۴۰ .

اهداف اعتکاف

هـدف اعتکاف همان است که در مناجات شـعبانیه از خداوند می خواهیم : « الهی هب لی کمال الانقطاع الیك ؛ خدایا به من نهایت بریدگی وابستگی از غیر خودت را هدیه نما. » که عباتند از :

۱- عرصه مبارزه با خواسته های نفسانی و کششهای مادی .

۲- میدان مبارزه با حس برتری طلبی و خودخواهی.

۳- نیاز روحهای بزرگی است که جلوه های مادی آنها را قانع نمی کند.

۴- پرورش روح زهد و قناعت و پرهیز از مصرف گرایی .

۵- مبارزه با خوی آزمندی حرص و ماده گرایی .

۶- زمینه پرداخت به دعا و عبادت و انس با خدا .

۷- زمینه بهره گیری از دریای بیکران معارف قرآن .

۸- همنشینی و همدمی با محرمان راز و خوشه چینی از خرمن فیض آنان.

۹- مأوا گزیدن در بارگاه خدا و سرسائیدن بر آستان دوست.

۱۰- حبس اندیشه و وقف ضمیر باطن برای خدا شدن.

۱۱- بازگشت به سوی خدا و پرواز در اوج.

۱۲- سیر در آسمان معرفت و گذر به وادی مقدس طاعت و عبادت .

اعتکاف معجونی از چند عبادت

۱- تحصّن در خانه خدا :

امیرالمؤمنین علی (علیه السّلام) فرمودند : « نشستن در مسجد برای من از نشستن در بهشت بهتر است چون در اولی رضایت خداست و در دومی رضایت خویش. »

۲- روزه گرفتن : قال الله تعالی : « یا احمد لَیسَ شَیءٌ مِنَ العِبادات اَحَبُّ اِلَیَّ مِن الصَّمتِ و الصُّوم . »

قال الرِّضا (علیه السّلام) :« الصَّومُ لی و انا اجزی به . »

۳- دعا خواندن : دعا روح انسان را به فضای اخلاقی و خشوع می کشاند و با خداوند جهان مرتبط می سازد. امام صادق (علیه السّلام) فرمودند که پیامبر (صلّی الله علیه و آله و سلّم) فرمودند :« دعا سلاح مؤمن و ستون دین و نور آسمانها و زمین است. الدّعاء سلاحُ المُؤمن وَ عِمادُ الدین و نور السماوات و الأرض. » امیر المؤمنین علی (علیه السّلام) فرمودند : دعا کلید فتح و سعادت و وسیله رستگاری است و بهترین دعا آن است که از سینه پاک برخاسته باشد. »

امام صادق (علیه السّلام) به مُیَسِّر فرمودند : « هرگز فکر نکنی که مقدرات خداوند حتمیّت یافته و پایان پذیرفته. بدان که در نزد پروردگار مقام و منزلتی وجود دارد که جز با دعا و سؤال بدست نمی آید . اگر کسی نخواهد و دعا نکند به او داده نمی شود ، ای میسّر بدان که هیچ دری نیست مگر اینکه به وسیله کوبیدن آن در ، به روی انسان گشوده می شود.» پیامبر (صلّی الله علیه و آله و سلّم) فرمودند : « الدّعا مُخُّ العباده و لا یُهلِك مَع الدّعاء اَحدٌ. »

۴- نیرو و کمک گرفتن از عبادت : چه اینکه انسان بار امانتی را به دوش می کشد که آسمانها و زمین از حمل آن ناتوان هستند. لذا نیاز به کمک و منبع نیرو بخش

دارد تا به منزل مقصود برساند. « واستعینوا بالصّبر و الصّیلاه و انّها لکبیره الّا علی الخاشعین » - « استعینوا بالصّبر و الصّلاه ان الله مع الصّابرین » .

سیره ائمه (علیهم السّلام) نیز چنین بود . امیر المؤمنین علی (علیه السّلام) هرگاه برایش کار مهمی پیش می آمد به نماز پناه می برد و بعد این آیه را می خواند. و نیز می فرمودند : اندوهتان را با خواندن نماز در مسجد رفع کنید . بزرگان و اولیاء خدا نیز از این سیره تبعیت می کردند.

۵- استغفار در سحر و خواندن نماز شب : سحر زمان بسیار مبارکی است . وقت تهجّد و عبادت . وقت انس گرفتن با محبوب حقیقی . بسیاری از اولیاء خدا به گونه ای بودند که هرگز اتفاق نیفتاد که فجر طلوع کند و آنان خواب باشند. « الصّابرین و الصّادقین و القانتین و المنفقین و المستغفرین بالاسحار – و بالاسحار هم یستغفرون » .

سخنی ظریف در آثار و برکات نماز شب :

۱- شرافت مؤمن است.

۲- گناهان احتمالی روز را ریشه کن می کند.

۳- چهره انسان را نورانی و شاداب می کند.

۴- موجب سلامت بدن و درد و مرض را انسان دور می گرداند.

۵- بوی انسان را دلپذیر می کند.

۶- زینت انسان در عالم آخرت.

۷- موجب بخشش گناه است.

۸- غصه و اندوه روزانه ای انسان را برطرف می سازد.

۹- موجب افزایش دامنه دید و روشنایی چشم می گردد.

۱۰- خُلق و خوی انسان را نیکو می گرداند.

۱۱- موجب اداء دین و قرض انسان می شود.

۱۲- فرح و نشاط مخصوصی به روح می دهد.

۱۳- کفاره گناهان می شود.

۱۴- ارمغان بهشت می گردد.

۱۵- در هر خانه ای که خوانده شود آن خانه به اهل آسمان روشنایی می دهد چنانکه ستارگان برای زمینیان.

۱۶- درجه و مقام انسان را نزد خدا بالا می برد.

۱۷- انسان را از عذاب قبر ایمن می دارد.

۱۸- موجب افزایش عمر می گردد.

۱۹- سدی در مقابل گناه و از ارتکاب آن جلوگیری می کند.

۲۰- بیدار کردن اهل خانواده برای خواندن نماز شب موجب جلب رحمت پروردگار است.

آثار اعتکاف

آثار اعتکاف را می توان از سه جهت مورد مطالعه قرار داد :

الف- آثار اخروی که عبارتند از :

۱- آمرزش گناهان : (قل یا عبادی الّذینَ أسرَفوا علی أنفُسِهِم لاتَقنَطوا من رحمه الله إن الله یغفر الذّنوب جمیعاً انّه هو الغفور الرّحیم ؛ بگو : ای بندگان من که برنفسهای خویش اسراف نمودید ، از رحمت خدا مأیوس نشوید . به درستی که خداوند همه گناهان را می بخشد و به راستی که او غفور و رحیم است.

ای عفو تو شامل گناهان کوی تو پناه بی پناهان

ای مرهم قلب خسته من ای راز دل شکسته من

بر خسته دلان شفای دردی محروم نکرده دردمندی

بنگر ز گنه چه تیره روزم چون شمع به درگهت بسوزم

۲- نزدیکی به خدا : (در حدیث معراج خداوند از پیامبر (صلّی الله علیه و آله و سلّم) سئوال می کند : ای احمد ! آیا می دانی در چه هنگام بنده به مقام قرب من نائل می شود ؟ بعد می فرماید : زمانی که گرسنه یا در حال سجده باشد.)

۳- جلب محبت خدا : (والّذین آمَنوا اشدّ حُبّاً لِلّه ؛ آنان که ایمان آورده اند ، به شدت خدا را دوست دارند.)

۴- تحصیل بهشت الهی : (وعَدَ اللهُ المُؤمنینَ وَ المُؤمنات جنّاتٌ تجری من تحت الأنهار خالدینَ فیها و مساکن طیّبه فی جنّات عدن و رضوانٌ من الله الاکبر ذلک هُو الفَوز العَظِیم ؛ خدا به مردان و زنان مؤمن وعده بهشتی را داد که در زیر آن نهرها جاری است. آنان در بهشت و در خانه های پاک در بهشت عدن خالدند. رضوان و رضایت خدا بالاتر از بهشت است ، و آن فوز عظیم است.

ب- آثار دنیوی :

۱- تقویت اراده

۲- انس با معنویات

۳- دوری از غفلت : (اِقتَربَ النّاس حسابَهُم و هم فی غفله مُعرضون ؛ رسیدگی به انسانها ، نزدیک شد و مردم در غفلت به سر می برند.)

۴- تواضع و فروتنی

آثار اجتماعی :

۱- کاهش جرم و فساد : به عقیده جرم شناسان ، گسترش مسائل معنوی باعث کم شدن جرم وفساد در جوامع است.

۲- آشنایی و برقراری ارتباط دوستانه : حضور مؤمنان شهر در یکجا فرصتی است تا یکدیگر را بشناسند و ارتباط دوستانه پیدا کنند و از آثار اخوت اسلامی بهره مند شوند.

همچنین غیر از این موارد ، نکات دیگری هستند که به خاطر تبرک و تیمّن و ترغیب معتکفان به یکی از آنها اشاره می کنیم که شاید اکسیر تمام عیار همه آن آثار باشد. و آن این است که اعتکاف باعث می شود تا انسان نائل به زیارت امام عصر (عجّل الله تعالی فرجه الشّریف) گردد . البته باید متذکر شویم که این امر برای همه به وقوع نمی پیوندد بلکه بستگی به شرائط و میزان توجه فرد و همچنین وسعت ظرف وجودی هر انسان دارد و این در حالی است که باید خداوند به او این مرحمت را بفرماید و حضرت بقیت الله الاعظم (روحی و ارواح العالمین لتراب مقدمه فداه) او را مستعد ملاقات ببینند.

حبیب بن محمد الصنعانی می گوید : « خدمت علی بن ابراهیم اهوازی رسیدم ، و از او در مورد قائم آل محمد (صلّی الله علیه و آله و سلّم) پرسیدم . علی بن ابراهیم گفت : برادر ! از مسأله مهمی سؤال کردی. من بیست بار به حج مشرّف شدم و در تمام سفرها مشتاق

دیدار آن حضرت بودم ، ولی توفیق حاصل نشد. تا اینکه یک شب که در منزل خوابیده بودم ، شخصی را در خواب دیدم که می گوید : ای علی بن ابراهیم ! « خداوند به من اجازه انجام حج داده است ! » آن شب متوجّه معنای این سخن نشدم ، و درباره این مطلب فکر می کردم ، و منتظر فرار رسیدن موسم حج بودم. هنگامی که زمان حج فرا رسید مقدّمات سفر را مهیّا نموده ، و به سمت مدینه حرکت کردم. هنگامی که داخل مدینه شدم از قائم آل محمد (صلّی الله علیه و آله و سلّم) پرس و جو کردم امّا هیچ اثری از آن حضرت نیافتم ، و هیچ خبری در موردش نشنیدم. دائماً در فکر و اندیشه در مورد امورات خودم بودم تا اینکه از مدینه خارج شده ، و به سمت مکّه حرکت کردم. در مسیر راه وارد جحفه شده (و احرام بستم) و یک روز در آنجا ماندم. سپس به سمت غدیر خم حرکت کردم. در مسجد منطقه غدیر نماز بجای آوردم ، و پیشانی را به خاک ساییدم و در دعا و ابتهال کوشیدم ، سپس به سمت مکّه حرکت کردم و در مکّه معتکف شده و به عبادت و طواف مشغول شدم ، تا اینکه یک شب هنگام طواف جوان خوش چهره و خوش بویی که بر گرد خانه خدا طواف می کرد توجّه مرا به خود جلب کرد ، در کنارش ایستادم و به طواف ادامه دادم ، به گونه ای که بدنم به بدنش برخورد کرد. پرسید : اهل کجایی ؟ عرض کردم : اهل عراق هستم. فرمودند : کدام عراق ؟ عرض کردم : اهواز. فرمودند : آیا ابن الخضیب را می شناسی ؟ عرض کردم : بله ! خدا رحمتش کند که دعوت حق را لبیک گفت. فرمودند : خدا رحمتش کند.... آیا علی بن ابراهیم مهزیار را می شناسی ؟ عرض کردم : خودم هستم . فرمودند : ای ابوالحسن خداوند تو را حفظ کند.

علامت و نشانه ای که بین تو و پدرم محمّد الحسن بن علی (علیه السّلام) بود چه شد ؟ عرض کردم : همراه من است. سپس آن را از جیب خود خارج کرده به ایشان نشان دادم. هنگامی که آن را دید اشک جلوی چشمانش را گرفت ، و شروع به

گریستن کرد ، به گونه ای که لباسش از اشکش خیس شد. سپس فرمودند : به سوی قافله ات بازگرد ، و منتظر باش تا شب شود ، سپس از تاریکی شب استفاده کن و در فلان مکان به ملاقات ما بیا. (۱)

در این جا از تمامی معتکفین عاجزانه درخواست دارم اگر مشرّف به زیارت آن جناب شدند بنده حقیر و تمامی کسانی که احیاگر امر اعتکاف هستند را فراموش نکنند و از آن حضرت توفیق زیارتش را با معرفت تمنّا نمایند.

غرق گنه ناامید ، مشو ز درگاه ما که عفو کردن بود در همه دم کار ما

بنده شرمنده تو ، خالق بخشنده من بیا بهشتت دهم ، مرو تو در نار ما

توبه شکستی بیا ، هر آنچه هستی بیا امیدواری بجو ز نام غفار ما

در دل شب خیز ریز ، قطره اشکی زچشم که دوست دارم کند گریه گنه کار ما

خواهم اگر بگذرم از همه عاصیان کیست که چون و چرا ، کند ز کردار ما

وای بر آن کو نشد نادم از عصیان خود هلاك گردد به حشر ، در یم قهار ما

اگر چو عاصی شدی غرق معاصی بیا دست توسل بزن به آل اطهار ما

۱- بحار / ج ۵۲ / ص ۹ . ۲- وسائل / ج ۱۰ .

عبادات جایگزین اعتکاف

۱- حل مشکلات و برآورده کردن حاجات دیگران . قال علّی بن الحسین (علیه السّلام) : وَ اللهِ لِقَضاءُ حاجَهِ الاخِ المُؤمنِ اَحَبُّ اِلَی الله مِن صیامِ شَهرَین مُتَتابِعَینِ وَ اِعتِکافِهِما فِی المَسجدِ الحرام. به خدا قسم هر آینه برآورده کردن حاجت برادر دینی نزد خداوند محبوبتر است از روزه و اعتکاف پی در پی دو ماه در مسجدالحرام.

۲- نگاه به سیمای عالم . قالَ علیٌّ (علیه السّلام) : جُلوس ساعهٍ عند العلماء اَحَبُّ الی الله من عباده اَلفَ سَنَهٍ و النّظرُ الی وجه العالم اَحَبُّ الی الله من اِعتکاف سَنَهٍ فی بیتِ الحرام..... یک لحظه نزد عالمان برای خداوند از عبادت ۱۰۰۰ سال دوست داشتنی تر است و نگاه به صورت عالم برای خداوند از اعتکاف یک سال در بیت الله الحرام دوست داشتنی تر است.

البته عالمی که ما را از وادی شک به یقین و از کبر به تواضع و از ریا به اخلاص و از عداوت به خیر خواهی و از دنیا طلبی به زهد و عدم وابستگی به دنیا رهنمود سازد.

۳- زیارت حضرت سیّدالشّهداء . امام صادق (علیه السّلام) به ام سعید احمسیّه در ثواب زیارت حضرت سیّدالشهداء می فرمایند : « کعِدلِ حَجَّهٍ و عُمرَهٍ و اعتکافِ شَهرین فی المسجدالحرام و صیامهما و خیرهما.

۴- نگاه خیر خواهانه به برادر دینی. قالَ رسول الله (صلّی الله علیه و آله و سلّم) : نَظَرُ الرَّجل الی اخیهِ عن شوق خیرٌ

اعتکاف از منظر آیات وحی

۱- سوره بقره/ آیه ۱۲۵ :«وَ إذ جَعَلنَا البیتَ مَثابَهً لِلنّاسِ وَ أَمناً وَاتَّخِذُوا مِن مَقامِ اِبراهیمَ مُصَلّیً وَ عَهِدنا اِلی إبراهیمَ وَ إسماعیلَ أَن طَهِّرا بَیتِیَ لِلطّائِفینَ وَ العاکِفینَ وَ الرُّکَّعِ السُّجُودِ».

به یاد آور هنگامی که ما خانه کعبه را مکانی امن و مرجع امر دین خلق مقرر داشتیم و دستور داده شد که مقام و جایگاه ابراهیم (عَلَیهِ السَّلام) را جایگاه عبادت قرار دهید و از ابراهیم و فرزندش اسماعیل (عَلَیهِمَ السَّلام) عهد و پیمان گرفتیم که حریم خداوند را از وجود بتان خالی کنید و از هر رجس و ناپاکی مطهر نمائید برای اینکه اهل ایمان به طواف و اعتکاف حرم آیند و در آن نماز و اطاعت خدای بجا آرند.

۲- سوره بقره/ آیه۱۸۷ :«کُلُوا وَ اشرَبُوا حَتّی یَتَبَیَّنَ لَکُمُ الخَیطُ الأَبیَضُ مِنَ الخَیطِ الأَسوَدِ مِنَ الفَجرِ ثُمَّ أَتِمُّوا الصِّیامَ إلیَ اللَّیلِ وَ لا تُباشِرُوهُنَّ وَ أَنتُم عاکِفُونَ فِی المَسجِدِ تِلکَ حُدُودُ اللهِ فَلا تَقرَبُوها کَذلِکَ یُبَیِّنُ اللهُ آیاتِهِ لِلنّاسِ لَعَلَّهُم یَتَّقُونَ».

بخورید و بیاشامید تا آنگاه که خط سفیدی روز از سیاهی شب در سپیده دم پدیدار گردد پس از آنکه روزه را به پایان رسانید تا اول شب(مغرب) و با زنان هنگام اعتکاف در مسجد مباشرت مکنید. این احکام حدود دین خداست زنهار در آن راه مخالف مپوئید. خدا این گونه آیات خود را برای مردم بیان می دارد تا پرهیزکار شوند.

۳- سوره اعراف / آیه ۱۳۸ : « وَ جاوَزنا بِبَنی إسرائیلَ البَحرَ فَأَتَوا عَلَی قومٍ یَعکُفُونَ عَلَی أَصنامٍ لَّهُم . قالُوا یا موسَی اجعَل لَنا إلَهاً کَمَا لَهُم آلِهَهٌ قالَ إنَّکُم قَومٌ تَجهَلُونَ ؛ و بنی اسرائیل را (سالم) از دریا عبور دادیم ، (ناگاه) در راه خود به

گروهی رسیدند که اطراف بتهایشان ، با تواضع و خضوع ، گرد آمده بودند . (در این هنگام ، بنی اسرائیل) به موسی گفتند : تو هم برای ما معبودی قرار ده ، همانگونه که آنها معبودان (و خدایانی) دارند . گفت : شما جمعیتی جاهل و نادان هستید. »

۴- سوره طه/آیه ۹۱: «قالُوا لَن نَّبرَحَ عَلَیهِ عاکِفِینَ حَتّی یَرجِعَ إِلَینا مُوسی ».

قوم در پاسخ نصایح هارون گفتند:(ما به پرستش گوساله ثابت هستیم تا وقتی موسی به سوی ما برگردد.

۵- سوره طه/ آیه ۹۷: «قالَ فَأَذهَب فإِنَّ لَکَ فِی الحَیاهِ أَن تَقُولَ لا مِساسَ وَ إِنَّ لَکَ مَوعِداً لَّن تُخلَفَهُ وَ انظُر اِلی إِلهِکَ الَّذی ظَلتَ عَلَیهِ عاکِفاً لَّنُحَرِّقَنَّهُ ثُمَّ لَنَنسِفَنَّهُ فِی الیَمِّ نَسفاً».

موسی(عَلَیهِ السَّلام) از روی خشم به سامری فرمود:«از میان ما بیرون شو که تو در زندگانی دنیا به مرضی معذّب خواهی شد که دایم گوئی کسی مرا نزدیک نشود و در آخرت هم وعده گاهی در دوزخ داری که تخلّف نخواهد شد . اکنون این خدایت را که با زر و زیور ساخته ای و بر پرستش و خدمتش ایستاده ای بنگر که آن را در آتش می سوزانیم و خاکسترش را به آب دریا می دهیم.

۶- سوره انبیاء/ آیه ۵۲ : إِذ قالَ لِأَبِیهِ وَ قَومِهِ ما هذِهِ التَّماثِیلُ الَّتی أَنتُم لَها عاکِفُونَ».

هنگامی که ابراهیم (عَلَیهِ السَّلام) با پدرش (یعنی عمویش) و با قومش گفت: این مجسمه های بی روح و بتهای بی اثر چیست که شما به نام خدائی می پرستید؟ و برآن عمری متوقف شده اید.

۷- سوره حج/ آیه ۲۵: «اِنَّ الَّذِینَ کَفَرُوا وَ یَصُدُّونَ عَن سَبِیلِ اللهِ وَ المَسجِدِ الحَرامِ الَّذِی جَعَلناهُ لِلنّاسِ سَواءً العاکِفُ فِیهِ وَ البادِ وَ مَن یُرِد فِیهِ بِإِلحادٍ بِظُلمٍ نُّذِقهُ مِن عَذابٍ أَلِیمٍ».

آنان که به خـدا کافر شده و مردم را از راه دین خدا منع می کنند و نیز از مسـجد الحرامی که ما حرمت احکامش را برای اهل آن شـهر و بادیه نشـینان یکسان قرار دادیم مانع مردم می شوند و هر کسی که در آنجا اراده اِلحاد و تعدّی کرده و به خلق ظلم و ستم کند همه را عذاب دردناک می چشانیم».

۸- سوره شعراء/ آیه ۷۱ : «قالُوا نَعبُدُ أَصناماً فَنَظَلُّ لَها عاکِفِین».

قوم به ابراهیم (عَلَیهِ السَّلام) جواب دادند که: ما بتهائی را می پرستیم که ما ثابت بر پرستش آنها (بتها) بوده و هستیم.

۹- سوره فتح/ آیه ۲۵ : «هُمُ الَّذِینَ کَفَرُوا وَ صَدُّوکُم عَنِ المَسجِدِ الحَرامِ وَ الهَدیَ مَعکُوفاً أن یَبلُغَ مَحِلَّهُ».

هم آنان بودنـد که به خدا کافر شدند و راه مسـجد الحرام را بر شـما بسـتند و هَدی شـما را از رسـیدن به محل خود (مکه) منع کردند.

اعتکاف در روایات و احادیث معصومین (علیهم السّلام)

حدیث اول : « اذا کانَ العَشَرُ الاَواخِرُ اِعتَکَفَ فِی المَسجِدِ وَ ضُرِبَت لَهُ قُبَّهٌ مِن شَعرٍ ، وَ شَمَّرَ المِیزَرَ وَ طَوّی فَراشَهُ(۱) ؛ رسول خدا (صلّی الله علیه و آله و سلّم) این چنین بود ، زمانی که دهه آخر ماه رمضان فرا می رسید ، در مسجد معتکف می شد و برای او خیمه ائی از مو زده می شد و لنگ را محکم به کمر می بست و بستر را جمع می نمود . (۱)

حدیث دوم :

امام صادق (علیه السّلام) فرمود : « کانَت بَدرُ فی شَهرِ رَمَضانِ وَ لَم یَعتَکِف رَسولُ اللهِ (صَلّی الله علیه و آله و سلّم) فَلَمّا اَن کانَ مِن قابِلٍ اِعتَکَفَ عِشرینَ عَشَراً لِعامِهِ و عَشَراً قَضاءً لِمافاتِهِ ؛ جنگ بدر در رمضان واقع شد و پیامبر (صلّی الله علیه و آله و سلّم) برای همان سال و ده روز برای قضای سالی که فوت شده بود معتکف شدند. » (۲)

حدیث سوم :

ابی بصیر از حضرت امام صادق (علیه السّلام) نقل نمود : « مَن سَعی فِی حاجَهِ اَخیهِ المُسلِمِ فَاجتَهَد فیما فَأجرَی اللهُ عَلی یَدَیهِ قَضاها کَتَبَ اللهُ عَزَّوَجَلَّ لَهُ حَجَّهً وَ عُمرَهً ، وَ اِعتِکافَ شَهرَینِ فِی المَسجِدِ الحَرام وَ صِیامَهُما ؛ کسی که در راه حاجت برادر مسلمانش کوشش و سعی نماید . سپس خداوند بر دست او حاجت او را

۱- وسائل / ج ۷ / ص ۳۹۷ . مجمع البحرین / معنای کنائی .

۲- وسائل / ج ۷ / ص ۳۹۷ .

برآورده نماید ، خداوند برای او ثواب حج و عمره و دو ماه اعتکاف همراه با روزه در مسجدالحرام برای او می نویسد. » (۱)

حدیث چهارم :

میمون بن مهران گفت : من خدمت امام مجتبی (علیه السّلام) نشسته بودم ، مردی آمد ، برای حضرت گفت ، ای فرزند رسول خدا (صلّی الله علیه و آله و سلّم) فلانی از من اموالی را بستانکار است ، می خواهد مرا زندان کند ، پس حضرت فرمودند : به خدا قسم مالی نزد من نیست ، تا بدهکاری تو را اداء نمایم ، آن مرد خطاب به امام (علیه السّلام) گفت : با او سخن بگو (یعنی وساطت نما ، او به من مهلت دهد ، زندانم ننماید). امام (علیه السّلام) کفش خود را پوشید ، گفتم : ای فرزند رسول خدا ! من فراموش کردم ، که شما در حال اعتکاف هستید ، امام (علیه السّلام) فرمودند : انسی با این اعتکاف ندارم ، بلکه شنیدم که پدرم از جدم رسول خدا (صلّی الله علیه و آله و سلّم) حدیث می فرمود : « مَن سَعی فی حاجَهِ اَخیهِ المُسلمِ فَکاَنّما عَبَدَاللّهَ عَزَّوَ جَلَّ تِسعَهَ آلافِ سَنَهً صائِماً نَهارُهُ ، قائِماً لَیلَهُ : کسی که در راه برآورده شدن حاجت برادر مسلمان خودش کوشش نماید ، گویا نه هزار سال خدا را عبادت کرده است . در حالی که روزهایش را روزه ، و شب هایش را به اقامه نماز و احیاء پرداخته است . » (۲)

حدیث پنجم :

از حضرت علی (علیه السّلام) نقل شده است : « جُلُوسُ ساعَهٍ عِندَ العُلَماءِ أَحَبُّ إِلی اللهِ مِن عِبادَتِ ألفَ سَنَهً ، وَالنَّظَرُ إِلَی العالِمِ أَحَبُّ إِلی اللهِ مِن اِعتکافِ سَنَهٍ فی البَیتِ

۱- وسائل / ج ۷ / ص ۴۱۳ .

۲- وسائل الشیعه / ج ۷ / ص ۴۰۹ .

الحَرامِ وَ زِیارَهُ العُلَماءِ أَحَبُّ إلی اللهِ تَعالی مِن سَبعینَ طَوافاً حَولَ البَیتِ وَ أفضَلُ مِن سَبعینَ حَجَّ] و عُمرهً مبرورتاً مقبولهً ، وَ رَفَعَ اللهُ لَهُ سَبعینَ دَرَجَهً ، وَ أنزَلَ اللهُ عَلَیهِ الرَّحمَهَ ، وَشَهِدت لَهُ المَلائکهُ أَنَّ الجنَّهَ وَ جَبَت لَهُ ؛ ساعتی در محضر دانشمندان نشستن ، در پیشگاه خداوند از هزار سال عبادت دوست داشتنی تر است ، نگاهِ همراهِ با اندیشه به عالمان الهی از یک سال اعتکاف در مسجد الحرام محبوبتراست . زیارت علمای الهی از هفتاد طوافِ اطراف خانه خدا محبوبتر است و از هفتاد حج و عمره قبول شده با فضیلت تر است و او را هفتاد درجه بالا می برد. و رحمت را بر او نازل می نماید و فرشتگاه شهادت می دهند که بهشت برای او واجب است .»

حدیث ششم :

از حضرت خاتم النبیین (صلّی الله علیه و آله و سلّم) نقل شده : « أَنَّه کانَ إذا کانَ مُقیماً إعتَکَفَ العَشَر الَاواخِرَ مِن رِمِضانِ و إذا سافَرَ إعتَکِفَ مِن العامِ المُقبلِ عِشرینَ ؛ زمانی که مقیم بودند ، ده روز آخر رمضان را معتکف می شدند . و زمانی که دهه آخر رمضان را مسافر بودند ، سال آینده بیست روز معتکف می شدند. » (۱)

حدیث هفتم :

در روایتی آمده : « وَ لا یَتَکَلَّم بِرَفَثٍ وَلا یُمارِی اَحَداً وَ ما کَفَّ عَنِ الکَلامِ فَهُوَ خَیرٌ لَهُ ؛ انسان معتکف سخنان زشت بر زبان جاری نمی کند و جدال و ریا نمی نماید و هر قدر خود را از سخن گفتن حفظ کند ، برای او بهتر است. » (۲)

۱- کنزالعمال / خ ۱۸۰۹۱ .

۲- مستدرک / ج ۷ / ص ۵۶۷.

حدیث هشتم :

در روایت دیگر : « وَلاـ یَغضِبُ وَلاـ یَتَحَوَّلُ مِن مَجلِسِ أعتِکافِهِ ؛ انسان معتکف خشمگین نمی شود و از محل اعتکافش خارج نمی گردد. » (۱)

حدیث نهم :

حضرت امام صادق (علیه السّلام) فرمودند : « وَاشتَرِط عَلی رَبِّکَ فی اِعتِکافِکَ کَما تَشتَرطُ فی اِحرامِکَ اَن یَحِلَّکَ مِن اِعتکافِکَ عِندَ عارِضٍ اِن عَرَضَ لَکَ مِن عَلَّةٍ تَنزِلُ بِکَ مِن أمرِ اللهِ تَعالی ؛ خویشتن را بر پروردگارت در حال اعتکاف مشروط نما ، هم چنان که در حال احرام (حج و عمره) خود را مشروط می نمائی ، آنجا که برایت حادثه ایی از جانب خداوند نسبت به تو نازل شد ، خداوند تو را از اعتکاف آزاد نماید . » (۲).

حدیث دهم :

پیامبر اکرم (صلّی الله علیه و آله و سلّم) فرمودند : « هرکس یک روز را به منظور کسب عنایات الهی و به نیت قرب خدا اعتکاف کند ، خداوند بین او و آتش ، سه خندق ایجاد می کند که مسافت هر یک تا دیگری بیش از مسافت زمین و آسمان است. » (۳)

۱- مستدرک الوسائل / ج ۷ / ص ۵۶۵

۲- وسائل / ج ۷ / ص ۴۱۱ .

۳- کنزالعمال / ج ۸ / ح ۲۴۰۰۹ .

اعتکاف در تاریخ پیشینیان

در این فصل ما به سیره انبیاء و اولیاء الهی قبل از اسلام می پردازیم که به اعتکاف یا معانی همگون با اعتکاف توجه بسیار داشته اند . زمانی به رهبانیت البته نه رهبانیت با برداشت فعلی بلکه رهبانیتی که خداوند در آیه هشتاد و دو سوره مائده (ذلک بأنّ منهم قِسیسین وَ رُهباناً و انهم لا یستکبرون) مثبت تلقی نموده و آن را مدح نموده – و زمانی به عزلت و اعتزال انبیاء اشاره می کند و برکات آن را می شمارد ولی بعد از اسلام که دینی سراسر معنوی و توجه به خداست اولیاء دین مردم را به اعتکاف در مساجد ترغیب کرده اند که یدالله مع الجماعه و از روش های مذموم دیگر، مسلمانان را برحذر داشته اند.

حضرت نوح (علیه السّلام) :

بی تردید انبیاء الهی مورد توجه و اکرام حضرت حق بوده اند. حضرت نوح (علیه السّلام) هم از این قاعده مستثنا نبوده است ؛ در سخنی به علت این اکرام اشاره شده ، که همان جدایی و خلوت برای عبادت می باشد. محمد بن جریر طبری می گوید : « ان الله تعالی اکرم نوحاً بطاعته و العزله لعبادته ؛ خداوند متعال حضرت نوح (علیه السّلام) را به جهت گوشه نشینی برای عبادت او (خدا) گرامی داشت.» (۱)

عبادتها و خلوتها سرمایه ای بس بزرگ برای انبیاء الهی بوده و آنان را در انجام رسالت ، یاری می کرده است. نجوا ، ناله ها ، گریه ها و استمداد از درگاه الهی ،

۱- بحار / ج ۱۱/ ص ۳۴۱

ویژگی بارز همه انبیاء از جمله حضرت نوح (علیه السّلام) بوده است. در روایتی از امام صادق (علیه السّلام) آمده است که : « نام نوح عبدالاعلی بوده ، و به همین جهت به او نوح گفته اند که پانصد سال گریه می کرد » و در حدیث دیگر آمده است که : « چون پیوسته بر خود گریه و نوحه می کرد .» (۱)؛ البته اسامی دیگری برای حضرت نوح علیه السّلام در روایات آمده که هیچ منافاتی ندارد ، چون همه عبودیت او را می رساند.)

در قرآن کریم هم وقتی جریان انبیاء الهی را در سوره های مختلف بیان می دارد ، در مورد حضرت نوح (علیه السّلام) به ویژگی دعا و راز و نیاز و نجوای او با خدا اشاره می کند : « وَ لَقَد نَادَانَا نُوحٌ فَلَنِعمَ المُجِیبُونَ وَ نَجَّیناهُ وَ أَهلَهُ مِن الکَربِ العَظِیمِ ؛ و نوح ، ما را خواند (و ما دعای او را اجابت کردیم) ؛ و چه خوب اجابت کننده ای هستیم ! و او و خاندانش را از اندوه بزرگ رهایی بخشیدیم . » (۲)

حضرت ابراهیم (علیه السّلام) :

حضرت ابراهیم (علیه السّلام) عمویش آزر را از بت پرستی نهی فرمود ؛ اما او همچنان ادامه می داد . در این هنگام آن حضرت از او و دیگران کناره گیری کرد که البته نتیجه این کناره گیری از خلق همان اعطای فرزندانی همچون اسحاق و یعقوب (علیهم السّلام) بود ؛ آن هم در زمانی که خود و همسرش به دلیل پیری از داشتن فرزند مأیوس شده بودند.

قرآن کریم این جریان را چنین بیان می فرماید : « وَأعتَزِلُکُم وَما تَدعُونَ مِن دُونِ اللهِ وَأدعُو رَبِّی عَسَی ألّا أکُونَ بدُعاء رَبِّی شَقِیّاً ، فَلَمَّا اعتَزَلَهُم وَ ما یَعبُدُونَ مِن دُونِ اللهِ وَهَبنا لَهُ إسحاقَ وَ یَعقُوبَ وَ کَلاًّ جَعَلنَا نَبِیّاً ، وَ وَهَبنَا لَهُم مِن رَحمَتِنا وَ جَعَلنَا

۱- علل الشرایع / ج ۱ / ص ۲۹

۲- صافات / ۷۵ و ۷۶ و ۱۳۳ و ۱۳۴ – شعرا / ۱۱۷ و ۱۱۸ .

لَهُم لِسانَ صِدقٍ عَلِيّاً ؛ و از شما ، و آنچه غیر خدا می خوانید ، کناره گیری می کنم ؛ و پروردگارم را می خوانم ؛ و امیدوارم در خواندنِ پروردگارم بی پاسخ نمانم. هنگامی که از آنان و آنچه غیر خدا می پرستیدند کناره گیری کرد ، ما اسحاق و یعقوب را به او بخشیدیم ؛ و هر یک را پیامبری (بزرگ) قرار دادیم . و از رحمت خود به آنان عطا کردیم ؛ و برای آنها نام نیک و مقام برجسته ای (در میان همه امّتها) قرار دادیم. » (۱)

داشتن چنین نسلی ، از برکت همان خلوت و اُنس با حق تعالی است ؛ نسلی که انبیای الهی از آن نسل اند . و امیر المؤمنین (علیه السّلام) نیز از همین نسل است که در روایتی به « لسان صدق » معرفی شده است. (۲).

از جمله نکاتی که در زندگی حضرت ابراهیم (علیه السّلام) این قهرمان توحید ، به چشم می خورد ، همان مأمور شدن آن بزرگوار و فرزند گرامی شان ، حضرت اسماعیل (علیه السّلام) است تا خانه خداوند متعال را برای طواف کنندگان و نمازگزاران و اعتکاف کنندگان تطهیر کنند و این اهمیت اعتکاف را می رساند.

حضرت یعقوب (علیه السّلام) :

حضرت یعقوب (علیه السّلام) خادم و ملازم بیت المقدس بود و در آنجا عبادت می کرد. در روایت می خوانیم : « یعقوب به سبب آنکه خادم بیت المقدس بوده است ، اسرائیل نامیده شده است. او اول کسی بود که وارد بیت المقدس می شد و آخرین کسی بود که از آن خارج می گردید» . (۳)

۱- مریم / ۵۰- ۴۵ .

۲- بحار / ج ۳۵ / ص ۵۹ .

۳- علل الشرایع / ج ۱ / ص ۴۴ .

حضرت یوسف (علیه السلام) :

وقتی جامعه آلوده باشد و غبار گناه فضای جامعه را فرا گیرد ، خلوت با خداوند متعال آرزوی بندگان شایسته و مخلص پروردگار است ؛ چرا که با پناه بردن به خلوتی می توانند خود را از گناه مصون دارند و دین خود را حفظ نمایند. چهره دلربای حضرت یوسف (علیه السّلام) سبب شد که هوسبازان با تهمت به آن بزرگوار ، سهمی را در بهره بری از او داشته باشند . در این هنگام آن حضرت گوشه ای خلوت را – گرچه زندان باشد – برآزادی توأم با آلودگی ترجیح داد و از خداوند متعال آن را طلبید : « ربِّ السِّجنُ أحَبُّ إلَیَّ مِمّا یَدعونَنی إلَیهِ ؛ پروردگارا زندان برای من از آنچه مرا به آن می خوانند محبوبتر است » . (۱)

حضرت سلیمان (علیه السّلام) :

حکومت برای حضرت سلیمان (علیه السّلام) وسیله ای برای خدمت به خلق خدا بود و هیچ گاه نتوانست آن بنده خالص خدا را فریب دهد. این پیامبر با وجود مُلک عظیمش ، لباس پشمی می پوشید و شب هنگام به تضرع و راز و نیاز مشغول بود و تا صبح به عبادت و گریه می پرداخت . (۲) مسئولیتهای اجتماعی طبعاً بیشتر وقت انسان را اشغال می کند و افراد معمولی کمتر می توانند به عبادت طولانی بپردازند ؛ اما حضرت سلیمان (علیه السّلام) این گونه نبود ، بلکه عبادت و خلوت او مدت زیادی طول می کشید . در سخنی می خوانیم : « گاهی در بیت المقدس یک سال و دو

۱- یوسف / آیه ۳۳.

۲- بحار الانوار / ج ۱۴ / ص ۸۳ .

سال ، گاهی یک ماه و دو ماه به اعتکاف می پرداخت و مشغول عبادت بود و برای او غذا و آب می بردند. » (۱)

حضرت موسی (علیه السّلام) :

کوه طور محلی بوده است که حضرت موسی (علیه السّلام) آن را برای مناجات با پروردگار خود برگزیده ، و در آن به راز و نیاز با محبوب خویش مشغول می شد. گاهی این عبادتها مدتها طول می کشیده است ؛ قرآن کریم می فرماید : « وَ واعَدنا مُوسی ثَلاثِینَ لَیلَهً ؛ و با موسی ، سی شب وعده گذاشتیم سپس آن را با ده شب (دیگر) تکمیل نمودیم ؛ به این ترتیب ، میعاد پروردگارش (با او) ، چهل شبِ تمام شد. و موسی به برادرش گفت : جانشین من در میان قومم باش ؛ و (آنها را) اصلاح کن ؛ و از روش مفسدان پیروی منما .» از آیه شریفه « وَ لَمّا رَجَعَ مُوسَی إلَی قَومِهِ ...» چنین فهمیده می شود که آن حضرت از قوم خود دوری می کرده و پس از مناجات به سوی قوم خود برمی گشته است. (۲)

حضرت یحیی (علیه السّلام) :

حضرت یحیی (علیه السّلام) یکی از انبیای الهی بود . وی چنان خشیتی از دوزخ به دل داشت که حضرت زکریا (علیه السّلام) در حضور او ، سخن از عذاب جهنم به میان نمی آورد و همیشه مراعات حضرت یحیی (علیه السّلام) را می کرد ؛ اما روزی در مجلس متوجه حضور او نبود و از کیفیت عذاب جهنمیان برای مردم سخن گفت. حضرت یحیی (علیه السّلام) در آن مجلس عبایی به سر کشیده بود ؛ چون سخنان را شنید ، فرمود : « وای از مستیِ توجه به دنیا ! » و از مجلس بیرون آمد و مدتی در بیابان از

۱- بحار / ج ۱۴ / ص ۱۴۱ .

۲- اعراف / ۱۴۲ و ۱۵۰ .

خوف الهی گریان و به عبادت خداوند مشغول بود . مادرش بعد از جست و جو او را در بیابان یافت و به منزل آورد. آن حضرت گویا شب را برای نماز نتوانسته بود برخیزد ، در خواب صدایی شنید که ای یحیی ! خانه ای بهتر از خانه من و همسایه ای نیکوتر از من یافته ای ؟

چون برخاست از خداوند طلب عفو بخشش نمود و سوگند یاد کرد دیگر زیر سایه ای جز سایه بیت المقدس نرود و آنجا دائم مشغول عبادت شود ، و چنین کرد تا به فیض شهادت نایل گردید . (۱)

حضرت مریم (علیها السّلام) :

حضرت مریم (علیها السّلام) بانویی است که در قرآن به نیکی از او یاد شده است. جریان تولد او و نذری که مادر بزرگوارش کرده بود تا فرزندش را خادم بیت المقدس قرار دهد ، در سوره آل عمران آمده است. (۲) این بانو والا مقام در خلوت به عبادت مشغول می شد و به مقامی رسید که مورد خطاب ملائکه الهی قرار گرفت . قرآن کریم می فرماید : « فَاتَّخَذَت مِن دُونِهِم حِجاباً فَأرسَلنا إلیها رُوحَنا فَتَمَثَّلَ لَها بَشَراً سَوِیّاً ؛ میان خود و آنها حجابی افکند (تا خلوتگاهش از هر نظر برای عبادت آماده باشد) در این هنگام ، ما روح خود را به سوی او فرستادیم و او در شکل انسانی بی عیب و نقص بر مریم ظاهر شد. »

۱- بحار / ج ۱۴ / ص ۱۶۶.

۲- آل عمران / ۳۰ .

اصحاب کهف :

خداوند متعال می فرماید : « وَإذ اعتَزَلتُمُوهُم وَ ما یَعبُدُونَ إلّا اللّهَ فَأوُوا إلَی الکَهفِ یَنشُر لَکُم رَبُّکُم مِن رَحمَتِهِ وَ یُهَیِّیء لَکُم مِن أمرِکُم مِرفَقاً ؛ و (به آنها گفتیم :) هنگامی که از آنان و آنچه جز خدا می پرستید کناره گیری کردید ، به غار پناه بردید ، که پروردگارتان (سایه) رحمتش را بر شما می گستراند و در این امر ، آرامشی برای شما فراهم می سازد . » (۱)

رسول خدا (صلّی الله علیه و آله و سلّم) :

آن حضرت حتی قبل از رسالت هم مدتی را در غار حرا که در کوه جبل النور – یکی از کوههای مکه – واقع بود ، به عبادت به سر می بردند . حضرت امیر المؤمنین علی (علیه السّلام) در این باره می فرمایند : « و لقد کان یُجاور فی کُلِّ سِنه بحراء (حرّاء) فأراه و لا یَراه غیری ؛ پیامبر (صلّی الله علیه و آله و سلّم) در هر سال مدتی را در غار حرا می گذراند پس تنها من او را مشاهده می کردم و کسی جز من ایشان را نمی دید. » (۲)

حضرت امیرالمؤمنین علی (علیه السّلام) :

ابودرداء که یکی از شیعیان حضرت علی (علیه السّلام) است ، نقل می کند : « من آن حضرت را دیدم که از دوستانش کناره گرفت و به « شویحطات النجار » رفت و در میان نخلهای پرشاخ و برگ خود را مخفی کرد ؛ به گونه ای که من او را گم کردم . بعد از مدتی او را دیدم و پیش خود گفتم که به خانه برمی گردد ؛ ناگاه صدایی سوزناک و ناله ای جانسوز به گوش رسید که می گوید : « خدایا ! چه

۱- کهف / ۱۶.

۲- نهج البلاغه / خطبه ۱۹۲ .

بسیار گناهان که در مقابلش نعمت عطا فرمودی و آن گناهان را ظاهر ننمودی . خدایا ! اگر عمر من در نافرمانی تو سپری شده است و نامه اعمالم پر از گناه است ولی من امید بخشش تو دارم و به غیر از رضایت تو امید دیگری ندارم .» صدای مناجات او مرا مشغول کرد که دیگر متوجه نشدم ؛ ناگاه علی بن ابی طالب (علیه السّلام) را مشاهده نمودم ؛ خود را مخفی کردم. آن حضرت را دیدم که پس از چند رکعت نماز که در دل شب تاریک به جای آورد ، به دعا و گریه و مناجات پرداخت و می فرمود : « خدایا ! به عفو و بخشش تو که می اندیشم ؛ گناهانم را کوچک می پندارم و در مؤاخذه تو که می نگرم ؛ بلا و گناهم بزرگ جلوه می نماید. ای اوی بر من اگر در نامه اعمالم گناهی را ببینم که من آن را فراموش و تو آن را محاسبه کرده باشی ! پس وای بر گرفتاری که خویشان ، وی را نجات ندهند و قوم و قبیله برای او نفعی نداشته باشد ! پس فرمود : « آه از آتشی که جگرها را می سوزاند و آتشی که پوست سر را می کند آه از سختطهای شعله کشیدن آتش ! »

ابودرداء می گوید : پس آن حضرت می گریست و دیگر هیچ صدا و حرکتی از او ندیدم . با خود گفتم که خواب بر او غالب شده ، و او را برای نماز صبح بیدار کنم. وقتی قدم پیش نهادم ، دیدم که همچون چوب خشکیده روی زمین افتاده ؛ هرچه او را تکان دادم ، حرکتی نکرد گفتم : « إِنّا لِلّهِ وَ إِنّا إِلَیهِ راجِعُونَ » ؛ دیگر علی (علیه السّلام) از دنیا رفت. به سرعت به طرف منزل حضرت آمدم تا به خانواده اش خبر دهم. حضرت فاطمه (سلام الله علیها) فرمودند : « ای ابادرداء بگو چه شده است ؟» من ماجرا را بیان کردم. حضرت فاطمه (سلام الله علیها) فرمودند : « ای ابادرداء ! به خدا قسم این حالت

بیهوشی است که در اثر خوف از خدا بر او عارض شده است .» پس من خدمت علی (علیه السّلام) رفتم و مقداری آب به صورت مبارکش پاشیدم ؛ ایشان به هوش آمدند. (۱)

امام حسن و امام حسین (علیهما السّلام) :

این دو بزرگوار به جد خویش تأسی می کردند و در مسجد معتکف می شدند. (۲)

امام سجاد (علیه السّلام) :

امام باقر (علیه السّلام) کناره گیری پدر خویش را از مردم بعد از شهادت جد بزرگوارش ، اما حسین (علیه السّلام) چنین نقل می فرمایند : « علی بن الحسین (علیه السّلام) بعد از شهادت پدر بزرگوارشان از منزل خویش کناره گرفت و چندین سال در چادری که از مو بود ، در صحرا اقامت گزید ؛ چون از مخالطت با مردم کراهت داشت...» (۳)

امام صادق (علیه السّلام) :

سفیان ثوری می گوید : محضر امام صادق (علیه السّلام) شرفیاب شدم ، سئوال کردم : ای پسر رسول خدا ! پرا از مردم کناره گرفته ای ؟ حضرت در جواب فرمودند : « ای سفیان زمان ! { مردم زمانه } فاسد شده و برادران تغییر کرده اند پس من تنهایی و خلوت را آرام بخش تر برای قلبم یافتم .» پس ایشان به شعری تمثل کردند که حاکی از دوگانگی ظاهر و باطن مردم است و مضمون شعر چنین است

۱- امالی صدوق / ص ۱۳۷ .

۲- وسائل / ج ۱۱ / ص ۵۸۶ .

۳- بحار / ج ۹۷ / ص ۲۶۶.

که وفا از بین مردم هماننـد روز گذشـته ، رفته است. دوستی و صـفا ظـاهراً بین آنهـا زیـاد است ؛ حـال آنکه قلبهای آنها پر از عقربها و رذایل می باشد . (۱)

امام کاظم (علیه السّلام) :

امام موسـی بن جعفر (علیهما السّـلام) مشـتاق راز و نیاز با خداوند متعال بودند ، از این رو درخواست می کردند که جایگاهی خلوت برای عبادت به او عطا شود تا بتوانـد بیشتر ، عبادتی خالصانه و عاشـقانه انجام دهـد. حضـرت این خلوت را در زندان به دست آورد و خداونـد را سـپاس گفت . در زنـدان عبادتهـای او همه را در تحت تـأثیر قرار می داد و همیشه مشـغول خوانـدن قرآن و نماز و سجده های طولانی بود. (۲)

مرحوم مقدس اردبیلی (رحمت الله علیه) :

مرحوم مقـدس اردبیلی یکی از اولیـای الهی بود که وجود و سـخاوتی مثـال زدنی داشت ؛ حتی خوراک منزل خود را بین فقرا تقسیم می کرد و برای خود سـهمی مثل آنها برمی داشت. در طی سال چنین کرد ، همسـر به او اعتراض نمود و با تنـدی به او گفت : تـو اولاـد خود را فقیر می گـذاری تـا ناچـار شونـد از دیگران کمـک بخواهنـد ! ولی آن مرحوم چیزی نفرمود و برای اعتکاف به مسجد کوفه رفت و به دعا و مناجات پرداخت.

روز دوم اعتکاف بود که شخصـی مقداری گندم اعلا و مقداری آرد نرم به خانه آن مرحوم آورد و گفت : صاحب منزل اینها را برای شما فرستاده و خودش در مسجد کوفه معتکف است. مرحوم مقدس اردبیلی (علیه الرحمه) بعد از اعتکاف

۱- بحار / ج ۴۷ / ص ۶۱.

۲- ارشاد مفید / ج ۲ / ص ۲۴۰ .

به خانه آمد. همسرش گفت : آذوقه ای که به وسیله آن مرد عرب برای ما فرستاده بودی ، بسیار عالی بود ! مرحوم مقدس اردبیلی که چیزی نفرستاده بود ، متوجه شد که این عنایتی از جانب خداوند و از اثر اعتکاف در مسجد کوفه و اعمال آن بوده است. پس حمد و ثنای الهی را به جا آورد و خداوند را از این لطف و عنایتش سپاسگزاری نمود. (۱).

مرحوم آیت الله سید علی قاضی طباطبائی (رحمت الله علیه) :

ایشان در مسجد کوفه و مسجد سهله حجره داشتند و بعضی از شبها را به تنهایی در آن بیتوته می کردند و به شاگردان خود نیز توصیه می کردند که بعضی از شبها را به عبادت در مسجد کوفه و یا مسجد سهله به سر برند. (۲)

مرحوم آیت الله سید ابوالحسن اصفهانی (رحمت الله علیه) :

حضرت آیت الله بهجت می فرمودند : سیره مرحوم { آیت الله العظمی } سید ابوالحسن اصفهانی (رحمت الله علیه) بر این بود که در ایام البیض ماه رجب ، به مسجد کوفه تشریف می بردند و عمل « ام داود » را به جا می آوردند ؛ حتی در کهولت سن که ایشان ضعیف شده بودند ، این عمل را ترک نمی کردند. برخی از شاگردان ایشان درخواست کردند که اگر ممکن است ، روزه ایام البیض را ترک کنید و فقط به عمل ام داود اکتفا کنید ؛ چرا که سنتان زیاد است و ضعف بر شما عارض شده است. ایشان قبول کردند و تا آخر عمر عمل ام داود را انجام دادند. (۳)

مرحوم حسینقلی همدانی (رحمته الله علیه) :

۱- فوائد الرضویه شیخ عباس قمی / ص ۲۳ .

۲- مهر تابان / سید محمد حسین حسینی / ص ۱۹.

۳- اقتباس از درس معظم له . ۲۴/ ۹ / ۸۱ .

در احوالات ملاحسینقلی همدانی و شاگردان ایشان آمده است که : « و منهم العالم و المتهجّد الزّاهد مولانا حسینقلی همدانی – طاب ثراه – وی مردی زاهد و متهجد بود. و هکذا تلامیذ ایشان نیز همگی مایل به مذهب تزهّد و اعتزال بودند و غالباً در شبهای تابستان ، شب های چهارشنبه ، پنج شنبه و جمعه را در خدمت آن جناب در مسجد سهله اعتکاف داشتند و در قنوت نماز صدای ایشان به تضرع و ابتهال بلند می شد. و شاگردان آخوند مخصوصاً بین چندین هزار طلبه ، امتیازی داشتند و با اکثر مردم مراوده و معاشرت نمی کردند و قبل از تدریس ، شرح مبسوطی از علم اخلاق می فرمود و اصحاب خود را به مکارم اخلاق و حسن معاشرت امر می فرمود . (۱)

مرحوم آیت الله حاج میرزا حسین خلیلی (رحمت الله علیه) :

این مرد بزرگ ، از شاگردان شیخ انصاری (رحمت الله علیه) و از رهبران مشروطه است. درباره او چنین نقل کرده اند : « ایشان خلقی نیکو و نَفسی کریم و دستی باز و محضری خوش و شمایلی زیبا داشت. با متانت و وقار و در عین حال متواضع و لطیفه گو بود و در انجام وظایف مسجد کوفه و سهله و دیگر عبادات کوتاهی نمی ورزید. در همه سالها ، دهه آخر ماه رمضان را در مسجد کوفه معتکف بود و در بین الطلوعین زیارت عاشورا از او ترک نمی شد و در اغلب زیارات مخصوصه از نجف تا کربلا را پیاده می آمد. » (۲)

۱- امین الشرع خوئی / تذکره المعاصرین .

۲- سیمای فرزانگان / رضا مختاری / ص ۱۶۲ به نقل از زندگی و شخصیت شیخ انصاری / ص ۲۴۹ .

مرحوم آیت الله شیخ علی قمی (رحمت الله علیه) :

ایشان فقیهی پارسا و عالمی جلیل و زاهدی وارسته بودند که در ۱۷ ماه رمضان ۱۲۷۳ ه.ق در تهران متولد شده و پس از گذراندن دوران مقدمات علوم حوزوی به نجف اشرف هجرت کردند. وی در کنار مرقد مولا امیر المؤمنین علی (علیه السّلام) از محضر عالمانی چون میرزا حبیب الله رشتی ، شیخ عبدالله مازندرانی و شیخ محمد کاظم خراسانی (آخوند خراسانی) و آقا رضا همدانی (رحمته الله علیه) و سید مرتضی کشمیری بهره گرفت و آثار فراوانی را از خود به جا گذاشت ؛ اما با وجود اشتغالات علمی ، به سنت اعتکاف اهمیت می داد و در مسجد کوفه معتکف می شد و بین عام و خاص ، به پارسایی شهرت داشت. (۱)

مرحوم حاج شیخ حسنعلی نخودکی اصفهانی (رحمت الله علیه) :

در ذی القعده سال ۱۲۷۹ هجری قمری در اصفهان متولد شد. ایشان از هفت سالگی تحت تربیت مرحوم حاج محمد صادق تخته پولادی قرار می گیرد . فرزند بزرگوار آن مرحوم درباره عبادتها و اعتکاف و بیتوته او در مساجد و مکانهای شریف و بقاع متبرک می گوید : « باری ، پدرم استمداد از ارواح مطهر ائمه هدی (علیهم السّلام) و نیز استمداد از ارواح اولیاء (علیهم الرحمه) را یکی از شرایط سلوک الی الله می دانست ؛ از این رو به اعتکاف و زیارت مشاهده متبرکه ائمه هدی (علیهم السّلام) و قبور مقدسه اولیاء اهتمام فراوان می ورزیدند. در انجام فرائض یومیه در اول وقت و اتیان نوافل و بیداری سحرگاه و تهجد و احیای شبهای جمعه و لیالی متبرک و روزه در ایام البیض و خدمت به خلق – به ویژه نسبت به سادات و زیارت قبور انبیاء و اوصیاء و اولیاء علی الخصوص در شبها و روزهای جمعه

۱- محسن امین / مستدرک اعیان الشیعه / ج ۳ / ص ۱۵۳ .

مـداومت و مراقبـت می فرمـود. در اصـفهان هر سـاله چنـد اربعیـن در کـوه هـای « زفره » بـه ریـاضت و انزوا و تزکیه نفس می پرداختنـد و همچنین در مساجـد و بقاع متبرکماننـد : مقبره علی بن سـهل اصـفهانی و محمد بن یوسف معدان بناء و بابارکن الـدین و مزار اسـتاد خود ، مرحوم حاجی محمد صادق و همچنین کوه صـفّه که محل عبادت اسـتاد ایشان بوده ، به اعتکاف و عبادت مشغول می شدند. (۱)

شیخ بهائی از دیگر فقهاست که در طول عمر شریف خود تمام سعی خود را به مستحکم داشتن سنت اعتکاف مصروف ساخته بود. هم اوست که در وصف خلوت و لذت عبادت اعتکاف گوید:

خو کرده به خلوت، دل غم فرسایم کوتاه شد از صحبت مردم ، پایم

تا تنهایم هم نفسم یاد کسی است چون هم نفسم کسی شود تنهایم

۱- نشان از بی نشانها / ص ۲۴)

انواع اعتکاف

اعتکاف بر دو قسم است : مستحب و واجب.

اعتکاف دراصل مستحب است ؛ ولی ممکن است به سبب نذر ، عهد و قسم یا شرط ضمن عقد ، یا مانند آن به سبب وفای به آنها واجب شود ؛ و اما اعتکاف استیجاری مشکل است. شهید اول در دروس نیت ابتدائی اعتکاف را شرط لازم می داند. علامه حلی در تلخیص گفته : برای روز سوم باید نیت واجب کرد.

شرط ضمن عقد :

مثلاً هنگام قرارداد اجاره منزل ، صاحب خانه شرط می کند که مستأجر هر سال سه روز در مسجد معتکف شود و او نیز این شرط را بپذیرد.

اعتکاف از نظر « زمان » به دو دسته تقسیم می شود :

واجب معین و واجب موسع .

واجب معین : مثلاً- سه روز نذر کرده است و زمان آن را نیز تعیین کرده است . برای مثال « در دهه اخر ماه رمضان » و قطع کردن آن حتی روز اول و دوم جایز نیست. (تحریر الوسیله / ج ۱ / ص ۳۰۱)

واجب موسع : مثلاً سه روز را نذر کرده است و زمان آن را مشخص نکرده است.

نکته : تنها می توان قبل از کامل شدن روز دوم اعتکاف مستحبی را قطع کرد و در غیر اینصورت (یعنی زمانی که وارد روز سوم شد) اعتکاف بر آن شخص واجب می گردد. همچنین اعتکافی که به واسطه نذر باشد ، اگر واجب معین باشد ، نمی شود آن را قطع کرد . در غیر این صورت حکم اعتکاف مستحبی است .

« در بحث زمان اعتکاف »

مرحوم صاحب جواهر در المنتهی گفته است که: بهترین زمان اعتکاف دهه آخر ماه رمضان است. همچنین داود بن سرحان از امام صادق (عَلَیهِ السَّلام) نیز روایت را نقل می کند:« که دهه آخر ماه رمضان تأکید بیشتری دارد».

به غیر از عیدین (فطر–قربان) و ایام تشریق برای مُحرِم در منی که اعمال حج را انجام می دهد در بقیه سال تأکید شده است. اعتکاف در بعضی ایام فضیلت بیشتری دارد که از جمله آن: پنج شنبه اول و آخر ماه قمری، چهار شنبه اول دهه هر ماه، سیزده، چهارده و پانزدهم ماه قمری (ایام البیض)، عید غدیر، هیجده ذی الحجه، ولادت پیامبر، عید مبعث، ۲۷ رجب، ۲۵ ذی القعده، روز عاشورا، روز مباهله، تمام ماههای رجب و شعبان.

« در بیان مدت اعتکاف »

حداقل ایام اعتکاف سه روز است و کمتر از آن نمی شود. در من لا یحضر الفقیه از ابی عبیده از امام باقر (عَلَیهِ السَّلام) است که فرمودند: «هرکس سه روز اعتکاف کرد در چهارمین روز آن می تواند از مسجد خارج شود یا سه روز به آن بیفزاید ولی اگر پنج روز گذشت باید ششمین روز را هم بماند و بعد خارج گردد.

«مراد از روز چیست؟»

معنای روز از طلوع فجر است تا غروب ، سرخی هوا که بعد از غروب آفتاب بالا می آید تا درطرف مغرب ناپدید می شود که «حَمَره مَشرِقِیّه» می گویند. و مستحب است که از شب اول، اعتکاف را شروع نماید ولی داخل نمودن شب لازم نیست بلکه جایز است.

«مکان اعتکاف»

اعتکاف طبق روایات و سیره نبوی باید در مساجد چهار گانه: مسجد الحرام، مسجد النبی، مسجد کوفه، مسجد بصره انجام شود و مسجد جامع هم به عنوان استحباب می شود مکان اعتکاف قرار بگیرد.

«مسجد جامع»

مسجدی است که اهل شهر در آن تجمع کنند و مسجد جامع و مساجد چهارگانه فوق منحصراً مکان اعتکاف است پس حسینیه ها و جاهائی که تقدس دارند محل اعتکاف نیست زیرا سنت نبوی بر این بوده است. جامع بودن مسجد از چند راه ثابت می شود :

۱- خود انسان یقین کند.

۲- به طوری بین مردم مشهور باشد که جامع بودن آن معلوم شود.

۳- دو نفر عادل بگویند. .

لازم به ذکر است که مسجد جامع، آن نیست که نام آن را مسجد جامع بگذارند بلکه اگر اختصاص به مردم آن محله نداشته باشد آن مسجد، مسجد جامع است.

«شرایط اعتکاف»

۱- ایمان (مسلمان بودن معتکف): پس به نظر صاحب شرایع از غیر مسلمان مورد قبول نمی باشد.

شهید اول محمد بن جمال الدین مکی عاملی هم، قول صاحب شرایع را صحیح می داند.

۲- عقل: لذا از مجنون، بیهوش شده و انسان مَست قابل قبول نیست به دلیل نبودن قوه عاقله.

۳- قصد قربت .

۴- روزه .

۵- کمتر از سه روز نباشد.

۶- در مسجد جامع باشد.

۷- اذن زوج ، والدین و صاحب کار.

۸- از مسجد خارج نشود.

«مبطلات اعتکاف»

۱-عدم استمرار: اگر بین روزها و شبها فاصله بیفتد اعتکاف باطل می شود.

۲- جماع کردن: هر چند در شب باشد.

۳-لمس نمودن زنان با شهوت و بالعکس (هر عمل شهوت انگیز) هر چند در شب باشد.

۴- استمناء: با خود کاری کند که جنب شود.

۵-بو کردن گل و بوی خوش به قصد لذت.

۶-خرید و فروش (معامله نمودن).

۷-جَدَل: نه برای امور دنیوی و نه اخروی مگر برای اثبات حق که در این صورت اشکالی ندارد.

۸-دروغ بستن به خدا و پیامبر و ائمه عَلَیهِمُ السَّلام.

بنا بر احتیاط کسی که اعتکاف می کند ، باید از چیزهائی که مُحرِم اجتناب می کند (مثل: جماع کردن با زن ، عَقد کردن زن از برای خود یا غیر ، استمناء ، استعمال عطریات ، سرمه کشیدن ، نگاه کردن در آینه ، فسوق { هر نوع نافرمانی خداوند را دربر می گیرد. « در غیر این صورت هم جایز نیست» را شامل می شود، }جدال و گفتن { لا وَ الله} و { بلی وَ الله}، پوشیدن زیور، ناخن گرفتن و ....)

«کفاره اعتکاف»

کفاره اعتکاف مانند روزه ماه رمضان است که عبارت است از:

۱- دو ماه روزه بگیرد.

۲- به شصت مسکین طعام دهد.

۳- یک برده را آزاد کند .

نکته : تنها در مورد آمیزش « جماع » کفاره لازم است و در مورد محرّمات غیر از آمیزش کفّاره لازم نیست { اگر چه احتیاط مستحب است }.

«در چه صورتی کفاره واجب می شود؟»

شیخ طوسی در الإنتصار می گوید: «مجامعت معتکف در روز دو کفاره دارد یکی به خاطر روزه دیگری به علت اعتکاف ولی در شب یک کفاره دارد و آن به خاطر حرمت اعتکاف» به غیر از مجامعت، شخص معتکف باید کفاره بدهد ولی اعتکاف باطل نمی شود.

مسائل مربوط به اعتکاف

۱- اینکه فرموده اند اعتکاف « مستحب مؤکّد » یعنی چه ؟ و در چه صورتهائی واجب می شود ؟

یعنی از مستحبات بسیار مهم است که ثواب زیادی دارد و بر آن تأکید فراوان شده است و با نذر و عهد و قسم واجب می شود.

۲- آیا مراسم اعتکاف منحصر به ایام خاصی می باشد ؟ در غیر این صورت بیان فرمائید ؟

منحصر به ایام خاصی نیست ولی دهه اخر ماه رمضان بسیار توصیه شده است.

۳- اگر یکی از روزهائی که روزه گرفتن در آن حرام است در بین اعتکاف باشد چه باید کرد ؟

نباید طوری اعتکاف کنند که به آن زمان برخورد کند .

۴- منظور از روز در اعتکاف چیست ؟ آیا پایان روز غروب آفتاب است یا مغرب ؟

از طلوع فجر (اذان صبح) تا مغرب شرعی پایان روز اعتکاف است.

۵- اگر کسی نذر کند سه روز منفصل اعتکاف کند ، آیا نذرش منعقد می شود ؟

منعقد نمی شود.

۶- شرایط اعتکاف را بیان فرمائید ؟

عقل ، نیت ، روزه ، کمتر از سه روز نباشد ، در مساجد اربعه یعنی مسجدالحرام – مسجدالنبی- مسجد کوفه و مسجد بصره و مساجد جامع ، ماندن در مسجد در ایام اعتکاف .

۷- آیا شرط « اسلام » برای اعتکاف کفایت می کند ؟ یا باید همراه با ایمان باشد ؟

اسلام شرط صحت و ایمان شرط قبول است.

۸- حکم اعتکاف کودک نابالغ چیست ؟

اعتکاف غیر بالغ هم صحیح است.

۹- آیا در اعتکاف واجب و مستحب قصد وجوب یا استحباب لازم است ؟

قصد وجوب و استحباب لازم نیست.

۱۰- آیا اعتکاف مستحبی را می توان قطع کرد ؟

در دو روز اول قطع اعتکاف مستحبی اشکال ندارد ولی در روز سوم نمی شود اعتکاف را به هم زد.

۱۱- واجبات اعتکاف چیست ؟

اعتکاف به خودی خود مستحب است ولی روزه از شرائط آن است و روز سوم واجب می شود و ماندن در مسجد هم از شرائط اعتکاف است.

۱۲- مستحبات اعتکاف را بیان فرمائید ؟

به دعا و نیایش پرداختن از مستحبات است.

۱۳- زمان نیت اعتکاف چه وقتی است ؟

زمان نیت اعتکاف ، همان زمان نیّت روزه است یعنی قبل از فجر صادق که اذان صبح گفته می شود.

۱۴- اگر از روی اشتباه برای اعتکاف واجب نیّت استحباب نماید (یا بالعکس) تکلیف چیست ؟

اعتکاف اشکال ندارد.

۱۵- آیا هرگونه روزه ، ولو استیجاری و.... برای اعتکاف کافی است ؟

هر نوع روزه مشروع برای صحّت اعتکاف کافی است.

۱۶- آیا معتکف می تواند به هنگام نیّت اعتکاف شرط کند که هر زمان خواست از اعتکاف خارج شود ؟ اگر این نیت قبل از ظهر روز اول باشد چگونه است ؟

در هنگام نیّت اعتکاف شرط اشکال ندارد.

۱۷- آیا اعتکاف را می توان به نیابت از مرده و یا زنده به جا آورد ؟

از جـانب میّت می شود انجام داد ولی در مورد شـخص زنـده به عنوان اهـداء ثواب اشـکال نـدارد ولی بعنوان نیابت نمی توان انجام شود.

۱۸- هزینه ای که برای اجیر شدن گرفته باشد چه اندازه باید باشد ؟

هر مقدار که با هم توافق کنند اشکال ندارد.

۱۹- آیا مسافر می تواند معتکف شود ؟

اگر قبل از سفر نذر کند که در سفر هم روزه بگیرد و بعد از انعقاد اعتکاف سفر کند اشکال ندارد.

۲۰- منظور از مسجد جامع چیست ؟

مسـجد جامع مسـجدی است که پایگاه شـهر است و مردم از هر نقطه ای و یا از شـهرهای دیگر که به آن شهر می آیند در آن مسجد اقامه جماعت می نمایند.

۲۱- جامع بودن مسجد را از چه راههائی می توان پیدا کرد ؟

با علامتی که در سئوال فوق ذکر شد و شیوع بین مردم آن شهر .

۲۲- با توجه به استقبال مردم به ویژه نسل جوان از مراسم اعتکاف امکان آن نیست که همه به مساجد جامع بروند آیا می توان در مساجد دیگری معتکف شد ؟

مراد از مسجد جامع همان مسجدی است که علامتهای آن در سئول ۲۰ ذکر شد اما ممکن است شهری به آن معنا چند مسجد جامع داشته باشد و لذا اختصاص به مسجد جامع از نظر اسم و رسم ندارد.

۲۳- آیا حرم ائمه معصومین (علیهم السّلام) را می توان مسجد جامع به حساب آورد ؟

حکم مساجد جامع را ندارد.

۲۴- آیا می توان در راه پله های مسجد معتکف شد ؟ و به طور کلی به چه مکانی مسجد گفته می شود ؟

اگر جزء مسجد است یعنی احکام مسجد بر آن بار می شود می توان در آنجا اعتکاف نمود.

۲۵- اگر آجر و خاک مسجد یا لباس معتکف غصبی باشد ، اعتکاف چه حکمی دارد ؟

اگر امکان اجتناب از آن باشد باید اجتناب کرد ولی اگر عصیان کرد ظاهراً اعتکاف او باطل نباشد.

۲۶- اعتکاف در مکانهائی که شک داریم مسجد است چه حکمی دارد ؟

باید احراز شود که مکان اعتکاف مسجد است.

۲۷- گفته شده که خواب در مسجد جایز نمی باشد ، آیا در زمان اعتکاف می توان خوابید ؟

اوّلاً خواب در مسجد حرام نیست و ثانیاً برای معتکف خوابیدن در مسجد اشکال ندارد.

۲۸- آیا آشپزخانه مسجد جزء مسجد به حساب می آید ؟

جزء مسجد نیست.

۲۹- اعتکاف در حیاط مسجد چه حکمی درد ؟

اگر جزء مسجد است اعتکاف در آن مکان اشکال ندارد ولی اگر احکام مسجد بر آن بار نیست اعتکاف در آنجا صحیح نیست.

۳۰- کسی که نذر کرده در مسجد خاصی معتکف شود اما اکنون به دلایلی نمی تواند ، چه حکمی دارد ؟

وظیفه ای ندارد ولی اگر در مسجد دیگری امکان دارد معتکف شود مطابق با احتیاط است.

۳۱- آیا در مساجد اهل سنت هم می توان معتکف شد ؟

در مساجد جامع شهر می توان اعتکاف کرد ولو آنکه مسجد جامع از اهل سنت باشد.

۳۲- آیا می توان بقیه اعتکاف را در مسجد جامع دیگر ادامه دهیم ؟

باید در یک مسجد انجام شود.

۳۳- اگر کسی اعتکاف واجب خود را در مسجدی به جا آورد و بعداً متوجه شود که اعتکاف در آن مکان صحیح نبوده اعتکاف چه حکمی دارد ؟

در صورتی که اعتکاف وقت معیّن نداشته باید در مسجد دیگر اعتکاف را تکرار کند.

۳۴- دیده می شود در بعضی از حسینیه ها برای اقامه نماز جماعت افراد زیادی جمع می شوند و مراسم فراوانی برگزار می شود ، آیا در آن مکان می توان معتکف شد ؟

در حسینیه نمی توان اعتکاف نمود.

۳۵- آیا اعتکاف در دو مسجد متصل به هم (به طوری که بخشی از وقت را در یکی و بخشی از آن را در دیگری بماند) جایز است ؟

در صورتیکه عرفاً یک مسجد محسوب شود اشکال ندارد.

۳۶- در چه مواردی معتکف می تواند از مسجد خارج شود ؟

۱- شــهادت دادن برای امری ۲- عیادت مریض ۳- تشییع جنازه و مشایعت مسافر . البته به شرط آنکه موارد از ضروریات شرعی و عقلی باشد و از امور راجحه مؤکده باشد.

۳۷- در چه مواردی واجب است که از مسجد خارج شود ؟

اگر مواردی باشد که خروج آن شرعاً لازم باشد مثل اینکه جهت غسل جنابت باید از مسجد خارج شود این خروج واجب می شود.

۳۸- در هنگام خروج در موارد مجاز یا خروج ضروری از محل اعتکاف : آیا می توان زیر سایه راه رفت ؟ آیا می توان در سایه نشست ؟ آیا انتخاب نزدیک ترین مسیر واجب است ؟

در تمامی موارد احتیاط مستحب آنست که زیر سایه راه نرود و در سایه ننشینند به احتیاط واجب و نزدیک ترین مسیر را انتخاب نماید.

۳۹- آیا معتکف می تواند غسل جنابت را در مسجد انجام دهد ؟ حکم غسلهای دیگر چگونه است ؟

در مسجد نمی تواند غسل جنابت و غسل های مخصوص خانمها را انجام دهد ولی اغسال دیگر اشکال ندارد.

۴۰- شخصی که جنب شده در ایام اعتکاف چه باید بکند ؟

باید از مسجد خارج شود و غسل نماید و برگردد.

۴۱- اگر خروج کسی از مسجد طولانی گردد چه حکمی دارد ؟

اگر آنقدر ماندن در خارج مسجد طولانی شود که صورت اعتکاف بهم خورد اعتکاف باطل است.

۴۲- اگر کسی برای کشیدن سیگار در حیاط مسجد باشد چه حکمی دارد ؟

در صورتی که ضروری باشد اشکال ندارد.

۴۳- کسی که مواد مخدر مصرف می کند می تواند از مسجد خارج شود و دوباره باز گردد ؟

در صورت ضرورت اشکال ندارد.

۴۴- شخصی قصد اعتکاف در مسجدالحرام را دارد : آیا می توانـد قبل از اذان صبح در تنعیم محرم شود و بقیه اعمال را در حال اعتکاف انجام دهد ؟ (با توجه به اینکه محل سعی جزء مسجد نیست)

به نظر می رسد که اشکال نداشته باشد اگر چه احتیاط کند مناسب است .

۴۵- آیا می توان جهت دیدار با خانواده به خارج مسجد برویم ؟

در صورتی که ضروری نباشد نمی تواند از مسجد خارج شود.

۴۶- آیا روحانی می توانـد برای اقامه جماعت به مسجد دیگری و یا برای منبر رفتن به محل دیگری برود و به محل اعتکاف بر گردد ؟

در صورتی که ضرورتی نباشد نمی تواند خارج شود.

۴۷- صحبت با تلفن همراه ، کار با کامپیوترهای همراه ، بازی با تلفن همراه ، فرستادن پیام کوتاه و خواندن پیام های دریافت شده در زمان اعتکاف چه حکمی دارد ؟

اشکال ندارد.

۴۸- حداکثر و حداقل اعتکاف چند روز می باشد ؟

حداقل سه روز و هرچه که تصمیم بگیرد اشکال ندارد البته باید شرائط را تحصیل کند.

۴۹- کسی که دو روز معتکف بوده روز سوم بر آن واجب می شود ؟ اگر برای ان مشکلی پیش آید حکمش چیست ؟

اگر از اول شرط کرده که اگر مشکلی عارض شد بتواند اعتکاف را به هم بزند اشکال ندارد ولی اگر در زمان نیت این شرط را نکرده باید قضاء کند.

۵۰- آیا اعتکاف نذری را می توان در ماه رمضان گرفت ؟

اشکال ندارد.

۵۱- آیا زنها در روزهای عادت قرص مصرف کنند تا از حالت عادت خارج شوند تا بتوانند معتکف شوند ؟

اگر برای آنها مصرف قرص ضرر قابل اعتنایی نداشته باشد اشکال ندارد.

۵۲- آیا زن می تواند بدون اذن شوهر در مراسم اعتکاف شرکت نماید ؟

نمی تواند.

۵۳- اگر مردی به همسرش اجازه اعتکاف بدهد ، ولی روز سوم پشیما ن شود تکلیف زن چیست ؟

زن باید اعتکاف را تا آخر ادامه دهد.

۵۴- آیا فرزند می تواند با اجازه جدّ خود در مراسم اعتکاف شرکت کند ؟

اشکال ندارد.

۵۵- چه چیزهائی بر معتکف حرام است ؟ و کدام یک از آنها باطل کننده اعتکاف است ؟

۱- تمتع از همسر خواه جماع یا لمس و بوسیدن ۲- استمناء هر چند از طریق حلال باشد مانند ملاعبه همسر بنابراحتیاط ۳- خرید و فروش و بنابر احتیاط انواع تجارت ترک شود مثل صلح و اجاره ولی خیاطی کردن و بافندگی اشکال ندارد. ۴- بوئیدن عطریات و بوهای خوش هرچند به قصد لذت نباشد ۵- قسم خوردن برای غلبه کردن برطرف مقابل البته برای احقاق حق اشکال ندارد.

۵۶- آیا در اموری که بر معتکف حرام است ، تفاوتی بین شب و روز است ؟

فرقی بین این امور در اینکه در شب واقع شود یا در روز نیست.

۵۷- استشمام بوی عطر و گل برای لذت بردن چه حکمی دارد ؟

از محرمات اعتکاف است.

۵۸- عطر و گلاب زدن اعتکاف را باطل می کند ؟

پرهیز شود.

۵۹- آیا می توان در حال اعتکاف عمل خرید و فروش را به هر نحوی انجام دهیم ؟

از محرمات اعتکاف است.

۶۰- آیا استمناء از محرمات اعتکاف است ؟ اگر کسی ندانسته انجام دهد چه حکمی دارد ؟

بله از محرمات است و اگر سهواً هم انجام شد به نظر احوط آنست که این اعتکاف را تمام کند و دوباره انجام دهد و در صورتی که اعتکاف واجب باشد قضا نماید.

۶۱- حکم این موارد برای زن و شوهر در حال اعتکاف چگونه است ؟ لمس ، بوسه ، نگاه از روی شهوت و صحبت تلفنی از روی شهوت ؟

لمس و بوسه حرام است ولی نگاه از روی شهوت و صحبت تلفنی از روی شهوت بنابر احتیاط مستحب ترک شود.

۶۲- اگر یکی از محرمات اعتکاف را سهواً انجام دهد چه حکمی دارد ؟ و در صورت قضا چه باید انجام دهد ؟

به نظر ما اگر سهواً هم انجام شود این اعتکاف را تمام کند و دوباره انجام دهد و در صورتی که واجب باشد باید قضا نماید.

۶۳- اشتغال به امور دنیوی مانند : خیاطی ، نساجی ، نقاشی و مطالعه و امثال اینها موجب بطلان اعتکاف می گردد؟

اشکال ندارد.

۶۴- حکم طلاق و ازدواج در حال اعتکاف چیست ؟

اشکال ندارد.

۶۵- اگر زنی را که معتکف است طلاق رجعی دهند تکلیفش چیست ؟ اعتکاف او چه حکمی دارد ؟

اعتکاف او صحیح است.

۶۶- اگر در هنگام اعتکاف واجب سهواً یا عمداً جماع کند در مورد قضا یا اعاده اعتکاف تکلیف چیست ؟ اگر اعتکاف مستحب باشد حکم چگونه است ؟

اگر اعتکاف واجب را با جماع فاسد کند ولو آنکه در شب باشد کفاره بر او واجب است و در اعتکاف مستحب هم اگر قبل از آنکه دست از اعتکاف بکشد جماع نماید بنابر احتیاط واجب کفاره واجب می شود.

۶۷- اگر شخصی جای کسی را که معتکف بوده غصب کند ، اعتکاف او چگونه است ؟ حال اگر جاهل بوده و اکنون پشیمان شده و جای خود را عوض کرده حکمش چگونه است ؟ و آیا اگر از روی عمد بوده کفاره دارد ؟

در صورتی که غصب از روی علم بوده بنابر احتیاط واجب اعتکاف او باطل است ولی کفاره ندارد و در صورت غیر عمد اعتکاف صحیح است.

۶۸- اگر کسی نذر کند ایام معینی را معتکف باشد و از آن ایام معین تخلف نماید – یک روز یا بیشتر- آیا قضا بر او واجب است ؟

قضاء واجب است.

۶۹- آیا افراد باید قضای اعتکاف را فوراً بجا آورند ؟

فوری نیست گرچه احوط است.

۷۰- کفاره بطلان اعتکاف را بیان فرمائید ؟

در مواردی که کفاره واجب می شود کفاره آن کفاره افطار روزه عمدی در ماه رمضان است که شصت روز روزه گرفتن یا شصت مسکین طعام دادن است.

۷۱- در چه مواردی کفاره لازم می گردد ؟

جماع کردن در حال اعتکاف موجب کفاره می شود ولی در سایر محرمات کفاره ندارد گرچه احتیاط مستحب انجام کفاره می باشد.

۷۲- اگر کسی اعتکاف را نذر نکرده و مستحبی بجا آورده و در روز سوم ، بیمار شد یا ضرورتی برایش پیش آمد ، می تواند اعتکاف را به هم بزند ؟ و آیا کفاره دارد یا خیر ؟

در روز سوم اعتکاف واجب می شود و نمی توان آن را بهم زد ولی در صورت عدم امکان ادامه برهم زدن اشکال ندارد.

۷۳- شوهری که روز سوم از اجازه خود که مبنی بر اعتکاف همسرش می باشد ، اگر برگردد و دیگر اجازه ندهد آیا در این صورت کفاره دارد ؟ و بر عهده کیست ؟

بر زن واجب است که اعتکاف را ادامه دهد و برگشتن شوهر از اجازه خود مشکلی ایجاد نمی کند ولی اگر شوهر او را مجبور به خروج کند برای زن اشکالی نیست.

۷۴- آیا شانه زدن برای معتکف اشکال دارد ؟

اشکال ندارد گرچه ترک شود بهتر است.

۷۵- خروج معتکف برای شرکت در نماز جمعه چه حکمی دارد ؟

خارج نشود.

۷۶- آیا شخص معتکف می تواند برای کمک به ستمدیده و مظلومی از مسجد خارج شود ؟

اشکال ندارد.

۷۷- انسان چه موقع می تواند اعتکاف خود را به هم بزند ؟

در مواردی که ضرورت عقلیه و عرفیه و شرعیه پیش بیاید .

۷۸- معتکف در روز سوم اعتکاف از مسجد خارج می شود آیا تنها قضا لازم است یا کفاره هم باید بدهد ؟

کفاره ندارد و باید فقط قضا نماید.

۷۹- شخصی که اجیر شده برای انجام اعتکاف در صورت انجام عملی که کفاره باید بدهد ، دادن کفاره بر عهده چه کسی است ؟

بر عهده خود اجیر است.

۸۰- آیا استفاده کردن زنها از طلا در مراسم اعتکاف اشکال دارد ؟

اشکال ندارد ولی بهتر است زینت نکند.

۸۱- آیا در استفاده ازمواد غذائی در اعتکاف حدّ و مرزی دارد ؟

شرعاً حد و مرزی ندارد.

۸۲- شخص معتکف برای خواندن قرآن از صوت زیبائی استفاده می کند ، آیا باعث بطلان اعتکاف می شود ؟ در صورت خودنمائی چگونه است ؟

موجب بطلان اعتکاف نمی شود.

۸۳- آیا خندیدن و شادی باعث بطلان اعتکاف می گردد ؟

موجب بطلان نیست.

۸۴- آیا معتکف می تواند با امر پدر و مادر برای انجام کاری در بیرون از مسجد ، از مسجد خارج شود ؟

در صورتی که امر کنند اشکال ندارد.

۸۵- نجس کردن مسجد در حال اعتکاف چه حکمی دارد ؟

نجس کردن مسجد حرام است و باید فوراً تطهیر شود ولی موجب بطلان اعتکاف نیست .

۸۶- اگر کسی حشرات موذی داخل مسجد را بکشد اعتکافش چه حکمی پیدا می کند ؟

اعتکاف صحیح است ولی ترک شود بهتر است.

۸۷- اگر معتکف در معامله پول ندهد و نسیه بخرد یا نسیه بفروشد و یا برای معامله نائب بگیرد و یا به دست خود فروشنده ندهد پول را ، یا مستقیماً از دست خریدار پول نگیرد اعتکاف او چه حکمی پیدا می کند ؟

معامله در حال اعتکاف حرام است ولی اگر نائب بگیرد اشکال ندارد.

۸۸- آیا روزه باید منحصراً برای اعتکاف باشد ؟

خیر. لازم نیست که روزه حتماً برای اعتکاف باشد. (برای مثال می توان روزه های قرضی را در اعتکاف بجا آورد.)

۸۹- آیا اِذن پدر و مادر شرط است ؟

بله و اگر باعث اذیت آنان نباشد بنابر احتیاط مستحب شرط نمباشد. (و مانند : اجازه زن از شوهر و اجازه کسی که در استخدام دیگری است

۹۰- چه توصیه ای برای معتکفین دارید ؟

معتکفین باید از این زمانها کمال استفاده را بنمایند بالخصوص سعی نمایند معتکفین ایام البیض اعمال ام داود را با کمال خلوص انجام دهند.

مراقبات حضور در خانه خدا

از دیگر جبنه های مراقبه برای معتکف آن است که او در مکانی بس والاـ و با عظمت حضور یافته است•مسجد، مصداق روشن خانه هایی است که قرآن مجید در وصف آن فرموده است: « فِی بُیُوتٍ أَذِنَ اللهُ أَن تُرفَعَ وَ یُذکَرَ فِیها اسمُهُ».

این ظرف و مکان مقدّس، مردان بزرگی را می طلبد که در آنجا به تسبیح و ثنای خدا بپردازند و اشتغال به امور دنیا آنان را از یاد خدا باز ندارد که: «یُسَبِّحُ لَهُ فِیها بِالغُدُوِّ وَ الآصالِ رِجالٌ لا تُلهِیهِم تِجارَةٌ وَ لا بَیعٌ عَن ذِکرِ اللهِ» .

در حدیثی از امام صادق (عَلَیهِ السَّلام)روایت شده است که فرمودند: «مَلعُونٌ مَلعُونٌ مَن لَم یُوَقَّرُ المَسجِد....». امام فرمودند:« کسی که عظمت و بزرگی خانه خدا را مراعات نکند، ملعون و مطرود بارگاه خداست» .

مراقبات روزه داری

امام صادق (عَلَیهِ السَّلام) آداب روزه داری را این گونه به مسلمانان می آموزد : « روزه، تنها پرهیز از خوردنی و آشامیدنی نیست. شرط روزه کامل، سکوت باطن و درون است. سخن مریم(عَلَیها السَّلام) دختر عمران را نشنیده ای که می فرماید:« من نذر کرده ام که برای پروردگار مهربان روزه بگیرد پس با کسی سخن نمی گویم. روزه مریم، همان سکوت بوده است.

پس هرگاه روزه گرفتید، زبانتان را از دروغ نگه دارید، چشمانتان را از حرام باز دارید، نزاع نکنید، حسَد نورزید، غیبت نکنید، یکدیگر را با لقبهای زشت صدا نزنید، از جدال بپرهیزید، نسبت دروغ به کسی ندهید، با زنان مباشرت نکنید، درصدد مخالفت با یکدیگر برنیایید، خشم نورزید، کسی را مورد سرزنش و دشنام قرار ندهید، جدال نکنید، هتّاکی و پرده دری را کنار نهید، ستم نکنید، همدیگر را

مورد شماتت قرار ندهید، یکدیگر را طرد نکنید، از یاد خدا و نماز غافل نباشید، پیوسته سکوت باطن و ظاهر را مراعات کنید، به بردباری و صبر و راستگویی و صداقت روی آورید، از مردمان شرور، سخن زور، دروغ، افترا، دشمنی، بدگمانی، غیبت و سخن چینی پرهیز کنید.

خود را در معرض ورود به عرصه آخرت و رویارویی با مرگ ببینید. منتظر فرا رسیدن وعده پروردگار باشید و برای ملاقات با او توشه برگیرید. بر آرامش درون و برون و خشوع و خضوع مواظبت کنید.

همچون بنده ذلیل و خواری باشید که از مولای خویش هراسان است. خوف را با امید و رجا، و رغبت و شوق را با هراس بیامیزید. چنان باشید که عیبها از قلبهاتان زدوده و باطنتان از خدعه و نیرنگ پیراسته و جسم و بدنتان از آلودگی به دور باشد.

مانند کسی باشید که از همه چیز بریده و به خدا روآورده است. با سکوت ظاهر و باطن از هر پنهان و آشکاری که خداوند از آن نهی نموده، پرهیز کنید. خشیت از خدای را در پیدا و نهان مراعات کنید. هنگام روزه داری جان خویش را به خداوند ببخشید. خانه دل را از غیر خدا خالی کنید و جان را آماده پذیرش فرمان و دعوتش سازید.

هرگاه چنین کردی به راستی برای خدا روزه گرفته ای و آنچه را که خداوند فرمان داده، انجام داده ای، و هر اندازه نسبت به آنچه برشمردم کوتاهی و تقصیر کنی، همان قدر از حقیقت روزه ات کاسته ای.

آنگاه فرمودند:« روزه تنها پرهیز از آب و نان نیست، خداوند، خودداری از طعام و شراب را وسیله ای برای ترک دیگر گفتارها و کردارهایی قرار داده که آنها نیز روزه را تباه می سازند، چه اندک هستند روزه داران و چه بسیارند گرسنگان».

معتکف با آن که در ظاهر به مسجد آمده، ولی در حقیقت به صاحبِ خانه روی آورده است. او به آستان خدا سرساییده و در بارگاهش مأوی گزیده تا به گوهر تقرّب و خداجویی دست یابد و زبان حالش این است که:

گه معتکف دیرم و گه ساکن مسجد یعنی که تو را می طلبم خانه به خانه

پس، از مراقبتهای مهّم اعتکاف خودداری از غفلت از یاد خدا و توجّه هر چه بیشتر به خداوند است.غفلت از یاد خدا ، اعتکاف را به عملی بی روح و پیکری بی جان تبدیل می کند.

بر اساس همین نگرش به اعتکاف است که فقیه بزرگی چون علّامه حلّی (قُدِّسَ سِرُّه)راشتغال به امور دنیوی را در اعتکاف روا نمی داند. و سَیِّد بن طاووس از عالمان عامل و از مفاخر شیعه و معروف به «سیّد المراقبین»، معتکفان را نسبت به حفظ جوهر و جان اعتکاف و اعمال صالح وقف کند و آنها را بر درگاه خداوند و اراده مقدّس او حبس نماید. معتکف باید فکر و جان و اعضای خود را با افسارهای مراقبه به خوبی مهار کند و از چیزهایی که روزه دار باید از آن بپرهیزد، کاملاً خودداری کند. بلکه دقّت و مراقبه معتکف باید به مراتب بیشتر از روزه دار باشد، زیرا او هم روزه دار است و هم معتکف، و هر معتکفی خود را مُلزم نموده است که با تمام وجود به خداوند متعال روی آورَد و رویگردانی و غفلت از حقّ را یکسره کنار نَهد.

بنابر این هرگاه معتکف، نور عقل و جانش را به غیر خدا مشغول کند، یا عضوی از اعضای بدنش را در کاری که طاعت پروردگار نیست به کار گیرد، به همان میزانی که غفلت یا کوتاهی نموده، از حقیقت و کمال اعتکاف خود کاسته است».

سیّد در جایی دیگر می فرماید:« معتکف نباید محلّ اعتکاف را ترک کند، مگر آن که ضرورتی پیش آید باشد، برفرض که چنین شد و از مسجد بیرون رفت، باید در طول رفت و آمد، اعضا و جوارحش را به خوبی حفظ کند و به پیمان اخلاص

خـود بـا خداونـد پایبنـد باشـد، در این صورت خداونـد نیز به شـرط و عهـد خویش وفـا خواهـد کرد که:« وَأَوفُوا بِعَهـدِی أُفُوا بِعَهدِکُم وَ إِیّایَّ فَارهَبُونَ». «عهدی که با من بسته اید، وفا کنید تا من نیز به پیمانم با شما وفا کنم و تنها از من بترسید»

از آنجا که سـنت حسـنه اعتکاف در ماه رجب و ماه رمضان برگزارمی شود در این نوشته در ضمن آداب اعتکاف ، اعمال این دو ماه نیز ذکر می گردد.

الف- ماه رجب

فضیلت ماه رجب :

رجب ، نهری است در بهشت که از شـیر سـفیدتر و از عسل شـیرین تر است. هر کس یک روز را از ماه رجب روزه بگیرد ، از آن نهر می آشامـد. همچنیـن حضـرت موسـی بن جعفر (علیه السّـلام) فرمودنـد : « رجب مـاه عظیمی است که خداونـد متعـال حسنات و نیکیها را در آن دو چندان ، و گناهان را در آن محو و نابود می کند. » (۱)

این ماه در نهایت شرافت است. زیرا از ماههای حرام است که جنگ در آن جایز نیست.؛ همچنین از اوقات دعا بوده و حتی در زمـان جـاهلیت هم این مطلب شـهرت داشـته ؛ به گونه ای که مردم منتظر آمـدن این ماه بودنـد. این ماه ، ماه امیرالمؤمنین علی (علیه السّـلام) است. خود حضـرتشان فرمودند : « ماه رجب ماه من ، و ماه شـعبان ماه پیامبر (صـلّی الله علیه و آله و سـلّم) و ماه رمضان ماه خداوند متعال است. » (۲)

شب اول آن ، یکی از چهـار شبی است که بر زنـده نگه داشـتن آن به عبادت تأکیـد شـده است ؛ (آن چهار شب عبارتنـد از : شب اول رجب ، شب نیمه شعبان ، شب عید فطر و شب عید قربان) نیمه آن محبوب ترین روزها نزد خداوند است و اعمال

۱- وسائل الشیعه / ج ۱۰ / ص ۴۷۳.

۲- وسائل / ج ۱۰ / ص ۴۸۰ .

مخصوصی دارد. بعثت پیامبر (صلّی الله علیه و آله و سلّم) که همان ظهور رحمت خداوند است ، در بیست و هفتم این ماه واقع شده است. پیامبر (صلّی الله علیه و آله و سلّم) فرمودند : « خدای متعال در آسمان هفتم فرشته ای را قرار داده که به وی « داعی » گفته می شود. هنگامی که ماه رجب آمد ، این فرشته در هرشب این ماه تا صبح می گوید : « خوشا به حال تسبیح کنندگان خدا ! خوشا به حال فرمانبرداران خدا ! » خدای متعال می فرماید : « همنشین کسی هستم که با من هم نشینی کند. فرمانبردار کسی هستم که فرمانبردار باشد. بخشنده خواهان بخشایش هستم. ماه ، ماه من ؛ بنده ، بنده من و رحمت ، رحمت من است. هر کس در این ماه مرا بخواند ، او را اجابت می کنم و هرکس از من بخواهد ، به او عطا می کنم و هرکس از من هدایت بخواهد ، او را هدایت می کنم. این ماه را رشته ای بین خود و بندگانم قرار دادم که هر کس آنرا بگیرد ، به من می رسد. » (۱)

امام صادق (علیه السّلام) می فرمایند : « هنگامی که قیامت فرا می رسد ، منادی از عرش ندا می دهد : کجایند آنها که ماه رجب را گرامی داشتند ؟ پس عده ای از مردم می ایستند ؛ در حالی که صورتهایشان برای اهل محشر می درخشد و بر سرهایشان تاجهایی از درّ و یاقوت گذاشته شده است. هر کدام از آنها را هزار ملك از طرف راست و هزار ملك از طرف چپ همراهی می کنند. ملائکه به او می گویند : ای بنده خدا کرامت خداوند عزّ وجلّ گوارای تو باد ! پس ندایی از جانب خداوند جلّ جلاله می رسد : ای بندگان و کنیزان من ! قسم به عزّت و جلالم که امروز جایگاه شما را نیکو می دارم و پاداشی بس بزرگ به شما می دهم و غرفه هایی از بهشت به شما عطا می کنم که از زیر آن نهرها جاری است. شما برای همیشه در آن خواهید بود و این جزای خوبی برای عمل کنندگان است.

۱- المراقبات / میرزا جواد ملکی تبریزی / ص ۹۶ .

شما با روزه خود این ماه که من حرمتش را واجب دانسته بودم ، بزرگ شمردید. ای ملائکه من! بندگان و کنیزان مرا وارد بهشت کنید. » امام (علیه السّلام) می افزایند : « این اجر و پاداش کسی است که مقداری از رجب ؛ هر چند یک روز از اول یا وسط و یا آخرش را روزه گرفته باشد. » (۱)

اعمال ماه رجب :

اعمال این ماه بر دو قسم است . بخشی از آن را می توان در تمام ماه انجام داد که « اعمال مشترک » می نامند و قسم دیگر اعمالی است که صرفاً در « ایام البیض » که مصادف با ایام اعتکاف است ، انجام می شود.

اعمال مشترک :

۱- غسل . پیامبر اکرم (صلّی الله علیه و آله و سلّم) فرمودند : « هرکس که ماه رجب را درک کند و در اول ، وسط و آخر آن غسل نماید ، از گناهانش خارج می شود همانند روزی که از مادر متولد شده است { دیگر گناهی ندارد}». (۲)

۲- نماز .امام صادق (علیه السّلام) در روایتی به اهمیت نوافل اشاره می کنند و می فرمایند : « همانا گاهی از نماز بنده ای نصف یا ثلث یا ربع و یا خمس آن بالا می رود {قبول می شود } و آنچه که حضور قلب داشته ، قبول می شود و به نافله ها بدان علت امر شده تا نقص نمازهای واجب را جبران کند . » (۳)

الف- شصت رکعت نماز :

۱- فضائل الاشهر الثلاث / صدوق / ص ۳۱

۲- وسائل / ج ۲ / ص ۹۵۹ .

۳- علل الشرایع / ج ۲ / ص ۳۲۸ .

خواندن دو رکعت نماز در هر شب از ما هرجب ، مستحب است که مجموع آن شصت رکعت می شود. پیامبر اکرم (صلّی الله علیه و آله و سلّم) در روایتی فرمودند : « هرکس در ماه رجب شصت رکعت نماز بخواند ، به این صورت که در هرشب دو رکعت و در هر رکعتی سوره حمد را یک مرتبه و سوره کافرون را سه مرتبه و سوره توحید را یک مرتبه تلاوت کند و بعد از سلام نماز، دستهایش را بالا ببرد و بگوید :

« لا إلهَ إلّا اللهُ وَحدَهُ لا شَریکَ لَهُ لَهُ المُلکُ وَ لهُ الحَمدُ یُحیی وَ یمیتُ وَ هُوَ حَیٌّ لا یَموتُ بِیَدِهِ الخَیرُ وَ هُوَ علی کلِّ شَیءٍ قَدیرُ ، وَ إلَیهِ المَصیرُ ، وَلا حَولَ وَلا قُوَّةَ إلّا بِللهِ العَلیِّ العَظیمِ ، اللّهُمَّ صَلِّ علی محمَّدٍ وَ عَلی آلِ محمّدٍ ، النَّبیِّ الامِّیِّ وَ آلِهِ » و دستهایش را به صورتش بکشد ، خداوند سبحان دعایش را مستجاب می کند و ثواب شصت حج و شصت عمره به او عطا می فرماید .» (۱)

ب- ده رکعت نماز :

پیامبر (صلّی الله علیه و آله و سلّم) می فرمایند : « هرکس در شبی از شبهای ماه رجب ده رکعت نماز بخواند و در هر رکعت حمد و کافرون و توحید را سه مرتبه تلاوت کند ، خداوند متعال همه گناهان گذشته او را می آمرزد و برای هر رکعت او ، ثواب شصت سال عبادت می نویسند ، و در مقابل هر سوره ای که خوانده ، قصری از لؤلؤ در بهشت به او عطا می کند ، و ثواب کسی که در آن سال مشغول نماز ، روزه ، حج و عمره و جهاد در راه خدا بوده ، برای او می نویسد ، و در هر روز از آن سال تا سال آینده یک حج و یک عمره برای او می نویسد ، و هنوز از نماز فارغ نشده است ، که خداوند او را می آمرزد. هنگامی که از نماز فارغ شده ، ملکی از زیر عرش ندا می دهد که ای ولی خدا عملت را از سر بگیر ! به تحقیق که خداوند تو را از آتش جهنم آزاد کرد ، و او را از نمازگزاران آن سال می نویسند ، و اگر در آن سال بمیرد

۱- اقبال / سیدبن طاووس / ج ۳ / ص ۱۷۹.

شهیـد از دنیا رفته است ، و خداوند دعای او را مستجاب می کند و حوائج او را برآورده می کند ، و نامه اعمالش را به دست راست او می دهد ، و صورتش را نورانی می کند و خداوند بین او و آتش جهنم هفت خندق فاصله می اندازد. » (۱)

ج- دو رکعت نماز :

یکی دیگر از نمازهایی که در شبهای ماه رجب وارد شـده ، دو رکعت نماز است که در هر رکعت بعـد از حمد ، پنجاه مرتبه سوره توحیـد خوانـده می شود. پیامبر (صلّی الله علیه و آله و سلّم) فرمودند : « هرکس در شبی از شـبهای ماه رجب صدمرتبه سوره توحیـد در دو رکعت بخوانـد ، هماننـد کسـی است که صـد سال در راه خـدا روزه گرفته و خداوند متعال صد قصـر در جوار پیغمبری از پیغمبران الهی به او عطا می کند. » (۲)

د- نماز حضرت سلمان (رحمت الله علیه) :

سلمـان می گویـد : « روز آخر مـاه جمـادی الثانی بود ؛ زمانی که قبل از آن ، هیـچ گاه خـدمت پیامبر (صـلّی الله علیه و آله و سلّم) نرفته بودم. محضـرشان شـرفیاب شـدم. آن حضـرت فرمودنـد : سـلمان تو از مـا اهل بیت هستی. آیا نمی خواهی تو را از چیزی آگاه کنم ؟ عرض کردم : بله می خواهم ای رسول خـدا ! پدر و مادرم به فدای تو باد ! رسول خدا (صـلّی الله علیه و آله و سلّم) فرمودنـد : ای سلمان ! هیـچ مرد و زن مؤمنی در ماه رجب سـی رکعت نماز نگـذارد – در هر رکعت حمد یک بار و سوره توحیـد و کـافرون ، هریک سه مرتبه – مگر اینکه خداونـد متعال هر گناهی که در خردسالی یا بزرگسالی مرتکب شـده بـود ، از او محـو می کنـد و ثواب کسـی که تمـام مـاه را روزه گرفته به او می دهـد و تـا سـال آینـده نزد خـدا از نمـازگزاران محسوب می شود ، و هر روز عمل شهیدی از شهدای

۱- اقبال / ج ۳ / ص ۱۷۹ .

۲- اقبال / ج ۳ / ص ۱۸۰ .

بـدر برای او بالاـ می رود (ثواب شـهید بـدر را دارد) و به ازای هر روزه ای که می گیرد ، عبادت یک سال برای او نوشـته می شود ، و هزار درجه بالاـ می رود ، و اگر تمـام مـاه روزه بگیرد ، خداونـد او را از آتش نجات داده و بهشت را برای او قرار می دهد ».

پس آن حضرت فرمودند : « ای سلمان ! اینها را جبرئیل (علیه السّلام) به من خبر داد و گفت : ای محمّد (صلّی الله علیه و آله و سلّم) این علامتی است برای جدایی شـما از منافقان چرا که آنان این نماز را نمی خوانند. » سلمان می گوید عرض کردم : « یا رسول الله ! مرا از چگونگی خواندن آن و زمان آن آگاه کن ».

حضـرت فرمودنـد : « سـلمان ، در روز اول مـاه (رجب) ده رکعت نمـاز به جـای می اوری ؛ در هر رکعت سوره حمـد را یک مرتبه و سوره توحیـد را سه مرتبه و سوره کـافرون را هم سه مرتبه می خوانی ، و هنگـامی که سـلام نمـاز را دادی ، بعـد از هر سلامی – در حالی که دستهایت را بلند می کنی – چنین می گویی :

« لا إلهَ إلّا اللهُ وحدهُ لا شَریکَ لهُ لهُ المُلکُ و لَهُ الحمدُ یُحیی وَ یُمیتُ و هوَ حَیٌّ لا یَموتُ بِیَدِهِ الخَیرُ و هوَ علی کُلِّ شیءٍ قَدیرٌ ، اللّهمَّ لا مانِعَ لِما اَعطَیتَ وَ لا مُعطِیَ لِما مَنَعتَ و لا یَنفَعُ ذَاالجِدِّ مِنکَ الجِدُّ. » پس دستهایت را به صورتت بکش. »

در روز نیمه رجب نیز همان ده رکعت است و فقط بعـد از « کلِّ شـیءٍ قـدیرٌ » بگویـد : « إلهاً واحداً أحداً صـمداً فرداً لَم یَتَّخِذ صاحِبَهً وَ لا ولـداً » و در آخر ماه هم چنین کن و بعد از « کلِّ شـیءٍ قدیرً » بگو : « و ـ صـلّی الله ـ علی محمّدٍ وَ آلهِ الطّاهرین وَ لا حولَ وَ لا قوَّهَ إلّا بِاللهِ العَلیِّ العَظیمِ »

ه- چهار رکعت نماز :

پیـامبر (صلّی الله علیه و آله و سلّم) می فرماینـد : « هرکس یـک روز از ماه رجب را روزه بگیرد و چهار رکعت نماز – بـدین گونه که در رکعت اول بعد از حمد ، صد مرتبه آیت الکرسی و

در رکعت دوم بعد از حمد ، دویست مرتبه توحید را- بخواند (دو رکعت بعد هم به این ترتیب خوانده شود) نمی میرد ، تا این که جایگاه خود را در بهشت ببیند یا برای او ببینند. » (۱)

۳- روزه :

حضرت امیرالمؤمنین علی (علیه السّلام) فرمودند : « بسا روزه داری که بهره ای جز گرسنگی و تشنگی از روزه داری خود ندارد ، و بسا شب زنده داری که از شب زنده داری ، چیزی جز رنج و بی خوابی به دست نیاورد ! خوشا خواب زیرکان و افطارشان ! » (۲)

حضرت فاطمه زهراء (سلام الله علیهما) می فرمایند : « روزه دار با روزه اش چه می کند ؛ زمانی که زبان و گوش و چشم و جوارحش را حفظ نکند . » (۳) روایت است از معصومین (علیهم السّلام) که : روزه یک روز از ماه رجب ، موجب می شود که انسان از آتش جهنم به اندازه مسیر یک سال دور شود. (۴)

روزه در این ماه :

روزه روز اول ، وسط و آخر ماه رجب :

امام رضا (علیه السّلام) فرمودند : « کسی که روز اول ماه رجب را از روی رغبت و امید به ثواب روزه بگیرد ، خداوند منّان بهشت را بر او واجب می کند. » همچنین می افزایند : « کسی که روزی از اواسط ماه را روزه بگیرد ، به تعداد قبائل رَبیعه و

۱- اقبال / ج ۳ / ص ۲۰۰ .

۲- نهج البلاغه / حکمت ۱۴۵ .

۳- بحار / ج ۹۳ / ص ۲۹۵ .

۴- اقبال / ج ۳ / ص ۱۹۱.

مَضـر (این دو قبیله زیر مجموعه ای از قبایـل را شامل می شونـد. مثلاً قریش یکی از قبایلی است که زیر مجموعه مضـر است.) حـق شـفاعت پیـدا می کنـد. » در ادامـه می فرماینـد : « کسـی کـه روزی از اواخر مـاه را روزه بگیرد ، خداونـد متعـال او را از پادشاهـان بهشت (ملـوک الجنّه) قرار می دهـد و از پـدر ، مـادر ، دخـتر ، عمـو ، عمه ، دایی ، خـاله ، آشـنایان و همسـیگانش شفاعت می کند ؛ هرچند مستحق آتش شده باشند. » (۱)

روزه دو روز از این ماه :

پیامبر (صلّی الله علیه و آله و سلّم) می فرمایند : « کسی که دو روز از ماه رجب را روزه بگیرد ، خداوند آن قدر کرامت به او عطا می کند و او را گرامی می دارد که توصیف کنندگان اهل آسـمان و زمین نمی توانند آن کرامت را توصیف کنند ، و به اندازه اجر و پاداشـی که به ده نفر از راست گویان که در عمرشان (عمر طولانی داشـته اند) داده است به او عنایت می کند ، و به همـان مقـداری که صادقـان و راست گویان در روز قیامت شـفاعت می کننـد ، او را شـفاعت می کنـد ، و به راست گویان محشور و داخل بهشت می شود و از رفیقان آنها خواهد بود. » (۲)

روزه سه روز :

امام کاظم (علیه السّلام) در روایتی فرموده اند : « هرکس که سه روز از ماه رجب را روزه بگیرد ، بهشت بر او واجب می شود. » همچنین پیمابر اکرم (صلّی الله علیه و آله و سلّم) فرموده اند : « هرکس سه روز از ماه رجب را روزه بگیرد ، خداوند برای هر روز او ثواب یک سال روزه را می نویسد. » (۳)

۱- اقبال / ج ۳ / ص ۱۹۱ .
۲- اقبال / ج ۳ / ص ۲۱۹ .
۳- اقبال / ج ۳ / ص ۱۹۲ .

همچنین در باب ادعیه وارده در این ماه به مفاتیح مراجعه شود و ما به دلیل اختصار به نقل یکی از آنها بسنده می کنیم

۴- دعای منسوب به امام زمان (عجّل الله تعالی فرجه الشّریف) :

دعایی از امام زمان (عجّل الله تعالی فرجه الشّریف) نقل شده است که شیخ طوسی در مصباح آن را ذکر کرده است ؛ البته در کلمات این دعا اختلاف وجود دارد و ما در اینجا روایت را از محمد بن ابی الرواد الرواسی نقل می کنطم ، ایشان می گوید : « روزی از روزهای ماه رجب با محمد بن جعفر دهان برای رفتن به مسجد سهله { از خانه } خارج شدم. او به من گفت : بیا به مسجد صعصعه برویم – مسجد مبارکی که امیرمؤمنان علی (علیه السّلام) در آن نماز خوانده و حجتهای الهی در آن قدم نهاده اند – با هم به مسجد صعصعه رفتیم. در هنگام نماز خواندن ناگاه ، شخصی از شترش پیاده شد و آن را در سایه ای بست و داخل آمد و دو رکعت نماز طولانی خواند ؛ سپس دستهایش را بلند کرد و این دعا را- بعداً خواهد امد – خواند ؛ بعد از آن به طرف ناقه اش رفت و سوار بر آن شد .

ابوجعفر به من گفت : آیا نمی آیی پیش او برویم و سؤال کنیم که او کیست ؟ { گفتم برویم } با هم نزد او رفتیم و به او عرض کردیم : تو را به خدا سوگند می دهیم که بگو کیستی ؟ فرمود : شما را به خدا قسم می دهم { که نظر خود را راجع به من بگویید } و تصور می کنید که من کیستم ؟ ابوجعفر دهان گفت : گمان کردیم شما خضر هستی ؟ پس او رو به من کرد و فرمود : تو هم چنین گمان داری ؟ گفتم : بله ، من هم گمان کردم شما خضر هستی. پس او فرمود : به خدا قسم که خضر احتیاج به دیدن من دارد ؛ من امام زمان (عجّل الله تعالی فرجه الشّریف) شما هستم !

دعـایی کـه آن حضـرت بعـد از نمـاز خواندنـد چنین است : « اللّهمَّ یـا ذَالمِنَنِ السّـابِغَهِ ، وَ الآلاـءِ الـوازِعَهِ ، وَ الرَّحـمَهِ الواسِـعَهِ ، والقُدرَتِ الجامِعَهِ .....» که در مفاتیح در باب دعای منسوب به آن بزرگوار آمده است.

۵- استغفار :

پیامبر (صـلّی الله علیه و آله و سـلّم) می فرمایـد : « کسـی که در ماه رجب صـد مرتبه بگویـد : أسـتغفرالله الّـذی لا إلهَ إلّا هوَ لا شریَکَ لَهُ و أتوبُ الَیهِ و بعـد از آن صـدقه دهـد ، خداونـد متعال عاقبت او را به رحمت و آمرزش ختم می کند ؛ و کسـی که چهارصدمرتبه این استغفار را بگوید ، خداوند متعال اجر صد شهید برای او می نویسد ، و هنگامیکه روز قیامت خدا را ملاقات کرد ، خداونـد به او می فرماید : تو به پادشاهی من اقرار کردی و بر من منت نهادی ؛ حال هرچه می خواهی من به تو عطا می کنم ؛ چرا که مقتدری غیر از من نیست. » و فرمودند : « کسی که در ماه رجب استغفار نماید و درخواست توبه کند و هر صبح و شب هفتاد مرتبه بگویـد : أسـتغفرُ الله و أتوبُ إلیهِ و بعد از آن دسـتهایش را بلند کند و بگوید : اللّهمّ اغفرلی و تُب عَلَیّ اگر در مـاه رجب از دنیـا برود ، در حالی مرده که خداونـد از او راضـی و خشـنود است و آتش جهنم هم به برکت ماه رجب او را مَس نکند .» (۱)

۶- تهلیل :

تهلیل ، گفتن « لا إله الّا الله » است که همان کلمه توحید می باشد ؛ تهلیل سه مرحله دارد : تهلیل تکوینی ، اعتقادی و لفظی.

تهلیل تکوینی: همان دلالت ذات موجودات به وجود خداوند یگانه و شهادت آنها به وحدانیت او می باشد.

تهلیل اعتقادی : ایمان و اعتقاد قلبی به وحدانیت خداوند متعال است.

۱- اقبال / ج ۳ / ص ۲۱۶ و ۲۱۷ .

تهلیل لفظی : یعنی گفتن « لا إله الّا الله » و یا هر لفظ دیگری که بر این معنا دلالت کند. (۱)

در روایت آمده است : « کسی که در ماه رجب هزار مرتبه « لا إلهَ إلّا الله » بگوید ، خداوند متعال صدهزار حسنه برای او ثبت می کند و صد شهر در بهشت برای او بنا می کند. » (۲)

۷- خواندن سوره توحید :

پیامبر (صلّی الله علیه وآله و سلّم) می فرمایند : « کسی که در { طول } عمرش در ماه رجب ده هزار مرتبه سوره توحید را با نیت خالص بخواند ، روز قیمات { وارد محشر } می شود در حالی که { هیچ گناهی ندارد } و همانند روزی است که از مادر متولد شده ، پس هفتاد ملک به استقبال او می آیند و او را به بهشت بشارت می دهند. » و می فرمایند : « کسی که هزار مرتبه سوره قل هو الله أحد را بخواند روز قیمات به عمل هزار نبی و هزار ملک وارد می شود و هیچ کس از او نزدیکتر به خدا نیست ؛ مگر کسی که زیادتر این سوره را خوانده باشد ، و اگر این عمل در ماه رجب انجام شود ، ثواب آن مضاعف می شود. » همچنین فرموده اند : « کسی که صد مرتبه سوره توحید را بخواند ، خداوند بر او ، اولاد ، اهل و همسایگان او برکت نازل می کند و کسی که این عمل را در ماه رجب انجام دهد ، خداوند متعال دوازده قصر در بهشت برایش بنا می کند که به درّ و یاقوت مزین است ، و هزار هزار حسنه برای او می نویسد ؛ پس خداوند متعال می فرماید : بنده ام را ببرید و آنچه را که برای او مهیا کرده ام ، به او نشان دهید . پس ده هزار قهرمان که همه آنها

۱- ارزشها و ضد ارزشها در قرآن / ص ۱۱۳ .

۲- اقبال / ج ۳ / ص ۲۱۶.

موکل خانه های او در بهشت هستند ، می آیند و درهای هزار هزار قصر از درّ و هزار هزار قصر از یاقوت سرخ را برای او باز می کنند که همه این خانه ها و قصرها به قدری مزین به درّ و یاقوت و زیور آلات است که توصیف کنندگان از وصف آنها عاجزند و هیچ کس غیر از خدا به آنها احاطه ندارد. پس هنگامی که صاحب این عمل این نعمتها و پاداشها را می بیند ، مدهوش و متحیر می شود و می گوید : این نعمتها برای کدام یک از انبیاء است ؟ در جواب گفته می شود : اینها برای تو است برای اینکه سوره توحید را خوانده ای .» (۱)

اعمال اختصاصی ایام البیض :

امام صادق (علیه السّلام) می فرمایند : « به این امت (مسلمانان) سه ماه عطا شده که به هیچ یک از امتها عطا نشده ، و آنها ماههای رجب ، شعبان و رمضان است. و نیز سه شب به این امت عطا شده که به هیچ یک از امتها عطا نشده و آنها سیزدهم ، چهاردهم و پانزدهم از هر ماه می باشد ، و همچنین به این امت سه سوره عطا شده که به هیچ یک از امتها عطا نشده و آنها یس ، ملک و توحید است ، پس کسی که بین سه امر جمع کند ، پس با فضیلت ترین چیزهایی که به این امت عطا شده ، جمع کرده است . » از امام سئوال شد چگونه بین آنها می توان جمع کرد؟ حضرت فرمود : « در هر یک از شبهای ایام البیض سه ماه رجب ، شعبان و رمضان نمازی به جا آورد ؛ به این گونه که در شب سیزدهم دو رکعت نماز بخواند و در هر رکعت بعد از حمد این سه سوره (یس ، تبارک و توحید) را بخواند و در شب چهاردهم چهار رکعت نماز { به دو سلام } به همان صورت که بیان شد ، به جای آورد ؛ و در شب پانزدهم شش رکعت { به سه سلام } به همان طورت به

۱- اقبال / ج ۳ / ص ۲۱۷ .

جای آورد. هر که این نماز را در این سه شب خواند فضیلت این سه ماه را درک کرده است و همه گناهان او غیر از شرک به خدا آمرزیده می شود .» (۱)

پیامبر (صلّی الله علیه و آله و سلّم) فرمودند : « کسی که سه روز از ماه رجب را روزه بگیرد و شبهای سیزدهم و چهاردهم و پانزدهم آن را به عبادت قیام کند ، قسم به آن خداوندی که مرا به حق به پیغمبری مبعوث کرد ، از دنیا خارج نمی شود ، مگر با توبه نصوح (هیچ گناهی ندارد) و خداوند متعال در برابر روزه هر روز او هفتاد گناه او را می بخشد ، و هفتاد حاجت هنگام خروج از قبر ، و هفتاد حاجت او را هنگام سنجش اعمال ، و هفتاد حاجت او را هنگام عبور از صراط برآورده می سازد و { ثواب } روزه هر روز او همانند آزادی هفتاد نفر از فرزندان حضرت اسماعیل (علیه السّلام) است و همچنین همانند هفتاد هزار مرتبهه ختم قرآن ، و هفتاد سال حراست از مرزهای اسلام ، و بنای هفتاد پل در راه خدا می باشد. و نیز از هفتاد نفر از اهل بیتش که مستوجب آتش جهنم باشند ، شفاعت خواهد نمود ، و برای او در بهشت فردوس ، هفتاد هزار شهر بنا می شود که در هر شهری هزار قصر و در هر قصری هزار حوریه و برای هر حوریه هزار خدمتکار می باشد. »

امام جعفر صادق (علیه السّلام) فرمودند : « کسی که ایام البیض از ماه رجب را روزه بگیرد ، خداوند متعال برای او در ازای هر روزه ، یک سال روزه در حالی که به عبادت مشغول بوده می نویسد و در روز قیامت در جایگاه آمنین می ایستد. » (۲)

شب سیزدهم :

در روایتی از پیامبر (صلّی الله علیه و آله و سلّم) می خوانیم : « کسی که در شب سیزدهم ماه رجب ده رکعت نماز بخواند ؛ بدین گونه که در رکعتت اول حمد یک مرتبه و سوره عادیات

۱- اقبال / ص ۲۳۰ .

۲- اقبال / ص ۲۳۳.

هم یـک مرتبه و در رکعت دوم حمـد یـک مرتبه و سوره تکـاثر نیز یـک مرتبه بخوانـد و بقیه رکعتها را هم به همین نحو تمام کنـد ، خداونـد متعال گناهان او را می آمرزد و اگر عاق والدین هم باشد خداوند سـبحان از او راضـی می شود ، و همچنین { در قبر } نکیر و منکر به او نزدیک نمی شوند و او را نمی ترسانند و بر پل صراط همچون برق خاطف { سریع } عبور می کند و نـامه اعمالش را به دست راسـتش می دهنـد و میزان اعمالش سـنگینی می کنـد و در بهشت فردوس هزار شـهر به او عطا می شود. » (۱)

شب چهاردهم :

پیامبر (صلّی الله علیه و آله و سلّم) می فرماید : « کسی که در شب چهاردهم ماه رجب سی رکعت نماز – در هر رکعت یک مرتبه حمـد و توحیـد و آیه آخر سوره کهف را بخوانـد ، قسم به خداوندی که جانم در دست اوست ، اگر گناهانش زیادتر از ستارگـان آسـمان باشـد ، از نمـاز فارغ نمی شود مگر اینکه پاک و منزّه شـده و مثل این است که همه کتب آسـمانی را قرائت کرده باشد. » (۲)

شب پانزدهم :

پیـامبر (صـلّی الله علیه و آله و سـلّم) فرمـوده انـد : « وقـتی شب نیمه رجب فرا می رسـد ، خداونـد متعـال به خزانه داران دیوان بندگان و نویسـندگان اعمال انسانها امر می کند و به آنها می فرماید : در دیوان { نامه های } بندگام من نظر کنید و هرگناه و بدی که یافتید آن را محو و به نیکی تبدیل نمائید. »

۱- اقبال / ص ۲۲۹ .

۲- اقبال / ص ۲۲۹ .

سید بن طاووس می فرماید : وقتی شب پانزدهم رجب فرا رسید ، سزاوار است کسی که خدا و رسول او را تصدیق می کند ، در طول این شب مراقبه کامل کند و توجه داشته باشد که خداوند متعال بر او منت نهاده و وی را به اصلاح نفس در این شب موفق نموده و عبادت را نصیبش کرده است. همواره حضور قلب داشته باشد و خود را در برابر خداوندی بداند که مالك اولین و آخرین و در ظاهر و باطن ، حاضر و هم نشین است. به گونه ای مراقبت نماید و حضور قلب پیدا کند که لذت انس حضور نزد او و گفت و گو با او را بیابد و زمانی که طلوع فجر روز پانزده رجب فرا رسید ، اعمال نیك خود را خالصانه به خداوند متعال عرضه بدارد و اعمالش را به امامی که در آن روز مهمان او و آن روز مختص به اوست ، تسلیم کند و به واسطه او و مقام قربش ، به خدا توسل جوید و نقصانهای اعمال خود را برطرف کند که با توجه به آن بزرگوار اعمالش کامل می شود و به آرزوهایش خواهد رسید. (۱)

امام صادق (علیه السّلام) می فرماید : « در شب نیمه رجب ، دوازده رکعت نماز می خوانی – هر دو رکعت به یک سلام – و در هر رکعت سوره های حمد ، توحید ، فلق ، ناس ، آیت الکرسی و قدر را هر کدام چهار مرتبه بخوان و بعد از سلام چهار مرتبه بگو : « اللهُ اللهُ رَبِّی لا اُشرِكُ بِهِ شَیئاً وَ لا أتَّخِذُ مِن دونِهِ وَلیّاً » پس هرچه می خواهی دعا کن. » (۲)

همچنین فرموده اند : « شب پانزدهم رجب ، دوازده رکعت نماز می خوانی – هر دو رکعت به یک سلام – و در هر رکعت حمد یک مرتبه و هر سوره ای که خواستی

۱– اقبال / ج ۳ / ص ۲۳۲ .

۲– اقبال / ج ۳ / ص ۲۳۲ .

بخوان و بعد از فارغ شدن از نماز سوره های حمد ، فلق ، ناس ، توحید و آیه الکرسی را چهار مرتبه بخوان { آنگاه } چهار مرتبه تسبیحات اربعه می گویی و بعد از آن می گویی : « اللهُ اللهُ رَبِّی لا اُشرِکُ بِهِ شَیئاً ، ما شاءَ اللهُ لا حَولَ وَ لا قُوَّهَ إلّا بِاللهِ العَلِیِّ العَظِیم ». (۱)

پیامبر (صلّی الله علیه و آله و سلّم) می فرمایند : « کسی که در شب پانزدهم رجب سی رکعت نماز بخواند و در هر رکعت حمد یک مرتبه و سوره توحید ده مرتبه بخواند ، از نماز خارج نمی شود ، مگر اینکه خداوند متعال ثواب هفتاد شهید را به او عطا می کند ، و روز قیامت در حالی وارد { محشر } می شود که برای جمعیتی همانند بین مکه و مدینه نورافشانی می کند ، و برائت و آزادی از آتش و نفاق به او عطا می شود و عذاب قبر از او برداشته می شود. » (۲)

زیارت امام حسین (علیه السّلام) :

راوی از امام رضا (علیه السّلام) سؤال کرد : « در چه ماهی امام حسین (علیه السّلام) را زیارت کنم ؟ حضرت در جواب فرمودند : در نیمه ماه رجب و نیمه ماه شعبان ». (۳)

نماز حضرت سلمان (علیه الرحمه) :

یکی از اعمال روز نیمه رجب ، همان نماز سلمان است که قبلاً بیان شد. (۴)

۱- اقبال / ج ۳ / ص ۲۳۲.
۲- اقبال / ج ۳ / ص ۲۳۴ .
۳- اقبال / ج ۳ / ص ۲۳۴ .
۴- ر . ک . اعمال مشترک .

چهار رکعت نماز :

امام صادق (علیه السّلام) فرمودند : « عدی بن ثابت انصاری بر امیر مؤمنان حضرت علی (علیه السّلام) در روز نیمه رجب وارد شدند ؛ در حالی که آن حضرت نماز می خواندند. همین که حضرت متوجه حضور او شدند ، با اشاره فرمودند : « پشت من بایست ». عدی می گوید : « من پشت سر او ایستادم. پس حضرت چهار رکعت نماز خواند ؛ نمازی که از احدی – نه قبل و نه بعد از او – ندیده ام. وقتی سلام نماز را داد دستش را باز کرد و فرمود : « اللّهمَّ یا مُذِلَّ کُلِّ جبّارٍ وَ یا مُعِزَّ المُؤمنینَ ، أنتَ کَهفی حینَ تُعیینِی المَذاهِبُ وَ ......

عدی بن ثابت می گوید : بعد از این دعا آن حضرت چند جمله تکلم فرمود که من متوجه نشدم ؛ پس رو به من کرد و فرمود : ای عدی ! آیا آنچه { از دعا } گفتم شنیدی ؟ عرض کردم : بله. فرمودند : آیا حفظ کردی ؟ عرض کردم : بله. آن حضرت فرمود : آن را حفظ کن و اعراب گذاری نما ، قسم به آنکه دانه را شکافت و کعبه را نصب و بنا کرد و بادها و نسیمها را آفرید ، این دعا نزد هیچ گرفتاری از اهل زمین خوانده نشود ، مگر آنکه خداوند متعال بلا و گرفتاری او را برطرف کند. » (۱)

پنجاه رکعت نماز :

پیامبر (صلّی الله علیه و آله و سلّم) فرمودند : « کسی که در نیمه رجب – هنگامی که خورشید بالا آمد – پنجاه رکعت نماز بخواند و در هر رکعت سوره حمد یک مرتبه و سوره توحید و فقل و ناس را هر کدام یک مرتبه بخواند ، از گناهانش بیرون می آید ؛ مثل روزی که از مادر متولد شده بود و هیچ گناهی نداشت ؛ با شهداء محشور می شود ، و با انبیاء

۱- ر . ک . اعمال مشترک .

داخل بهشت می گردد ، و در قبر عـذاب نمی شود ؛ تنگی قبر و تاریکی آن از او برداشـته می شود و از قبر بیرون می آید ، در حالی که صورتش از نور می درخشد ». (۱)

دعای ام داود :

این دعـا به « دعـای اسـتفتاح » هم مشـهور است و اهمیت و آثـار فراوانی دارد. در اهمیت همین دعـا بس که امـام صادق (علیه السّلام) بعد از تعلیم آن به ام داود ، می فرمایند : « آنچه را گفتم حفظ کن و مواظب باش { به غیر اهلش تعلیم نده } که مبادا آن را در امر بـاطلی به کـار برد ؛ چون در این دعا ، اسم اعظم خداونـد متعال است که اگر خـدا به آن اسم خوانـده شود ، دعا مسـتجاب می شـود ، و اگر خـدا بـه آن اسـم خوانـده شـود ، دعـا مسـتجاب می شـود ، و اگر از او بـه واسـطه ایـن اسـم چیزی درخواست شود ، عطا می شود { هر چند رسـیدن به آن سـخت باشد } و اگر جن و انس دشمنان تو باشند ، خداوند متعال شر آنها را از تو دور می کند و آنها در برابر { تو } تسلیم می شوند.» (۲)

ام داود کیست ؟

ام داود دختر عبـدالله بن ابراهیم و مادر رضاعی امام صادق (علیه السّـلام) است که به « ام خالـد بربریه » شـهرت داشـته و جـده صالحه مرحوم سـید بن طاووس است. مورخان در اسم او اختلاف کرده اند . بعضی او را « حبیبه » و بعضی « فاطمه » گفته اند. (۳)

۱- ر . ك . اعمال مشترك .

۲- ر. ك. اعمال مشترك .

۳- ریاحین الشّریعه / ذبیح الله محلاتی / ج ۳ / ص ۳۸۹ .

داود کیست ؟

داود ، فرزنـد حسن و نوه امام حسن مجتبی (علیه السّـلام) و برادر رضاعی امام صادق (علیه السّـلم) می باشـد. منصور دوانیقی جمعی از آل ابی طالب را زنـدانی کرد ؛ از جمله آنان عبـدالله بن الحسن بود . منصور دو فرزنـد عبـدلله ، محمد و ابراهیم را به شهادت رسانید ، و داود (برادر رضاعی امام صادق علیه السّـلام) را در زندان نگه داشت. ام داود می گوید : من از داود خبری نداشـتم ، او در عراق زندانی بود ؛ پیوسـته دعا می کردم و به درگاه الهی تضـرع می نمودم . از برادران ایمانی می خواستم که برای برآورده شـدن حاجتم ، دعا کنند ؛ ولی با همه اصـراری که در دعا داشـتم ، از اجابت آن خبری نبود و { نا امید شدم } . روزی برای عیادت امام صادق (علیه السّـلام) که مریض بودند ، به محضرشان شرفیاب شدم . از احوالش پرسیدم و برای او دعا کردم . آن حضرت به من فرمود : « ای ام داود ! داود چه می کند ؟ » عرض کردم : ای آقای من ! مدت مدیدی است که از او خبری ندارم و او در عراق زندانی است.

حضرت فرمودند : چرا از دعای استفتاح غافلی ! دعای استفتاح دعایی است که با آن درهای آسمان باز می شود و خواننده آن ، دعایش در همان ساعت مسـتجاب می گردد و برای کسی که آن را بخواند ، پاداشی به جز بهشت نیست. ام داود عرض کرد : ای فرزنـد راست گویان ! چگونه بایـد این دعا را خواند ؟ { آداب و کیفیت آن را به من تعلیم فرما } ام داود می گوید : بعد از آنکه دعا را — همان طور که امام فرموده بود — خواندم ، شب خوابیدم ، در آخر شب پیامبر (صـلّی الله علیه و آله و سـلّم) و ملائـکه و انبیـاء (علیهم السّـلام) را دیـدم در حـالی که آن حضـرت می فرمایـد : ای ام داود ، بر تـو و دوسـتانت بشـارت بـاد ، حاجتت برآورده می شود و خداوند متعال فرزندت را حفظ می کند و او را به تو باز می گرداند.

ام داود می گوید : از خواب بیدار شدم . مقدار زمانی که یک مرکب سریع السیر فاصله بین عراق تا مدینه را طی کند ، طول کشید که ناگهان دیدم فرزندم داود وارد شد. از حال او پرسیدم . او جواب داد : من در زندان بسیار تنگی محبوس بودم و غل و زنجیر به بدنم سنگینی می کرد. این حال تا نیمه رجب ادامه داشت. شب خوابیدم و گویا زمین برایم تنگ شده بود ؛ اما شما را دیدم که بر سجاده نماز نشستی و مردانی که سرهایشان در آسمان و پاهایشان در زمین است ، اطراف تو به تسبیح خداوند مشغول هستند. یکی از آنان که خوشرو و خوشبو و دارای لباس پاک و نظیفی بود که من گمان کردم جدم ، رسول الله (صلّی الله علیه و آله و سلّم) است. ایشان به من اشاره کرد و فرمود : ای فرزند صالح ! بشارت باد بر تو ، خداوند متعال دعای مادرت را در حقت مستجاب کرد. من از خواب بیدار شدم ؛ دیدم فرستاده منصور در زندان ایستاده است ، مرا از زندان آزاد کرد و پیش منصور برد. منصور دستور داد غل و زنجیر را از بدنم جدا کنند و به من نیکی نمود ؛ همچنین دستور داد تا ده هزار درهم به من بدهند و مرا بر مرکب راهواری سوار کردند و من به سرعت خود را به مدینه رسانیدم . (۱)

اعمال ام داود :

بعد از آنکه ام داود از حضرت خواست که کیفیت و آداب این عمل (دعای استفتاح) را بیان کند ، آن حضرت فرمودند : « ای ام داود ! ماه رجب نزدیک است ، این همان ماهی است که دعا در آن مستجاب می شود ؛ ماه خداست ؛ پس در این ماه سه روز ایام البیض (سیزدهم ، چهاردهم ، پانزدهم) را روزه بگیر و روز پانزدهم هنگام زوال { آفتاب } غسل کن و لباس نظیف بپوش و نافله ظهر (هشت رکعت) و نماز ظهر را بجا آور ؛ قنوت و رکوع و سجده های آنرا نیکو

۱- اقبال / ج ۳ / ص ۲۵۱- ۲۵۰ .

انجام ده؛ سپس دو رکعت نماز بخوان و بعد از آن صد مرتبه بگو : یا قاضیَ حوائج السّائلین.

پس نافله عصر (هشت رکعت) را به جا آور و بعد از آن نماز عصر را بخوان – سعی کن کسی بر تو وارد نشود و با تو سخن نگوید و تو را مشغول نسازد – پس رو به قبله بنشین و حمد را صد مرتبه و توحید را صد مرتبه و آیه الکرسی را ده مرتبه بخوان. بعد از آن ! سوره های انعام ، بنی اسرائیل ، کهف ، لقمان ، یس ، الصافات ، حم السجده ، حم عسق و حم الدخان ، فتح ، واقعه ، ملک ، قلم و از سوره انشقاق « إذا السّماءُ انشَقَّت » تا آخر قرآن بخوان ، و اگر برایت ممکن نیست ، سوره توحید را هزار مرتبه بخوان .(شیخ مفید علیه الرحمه فرمودند : اگر خواندن این سوره ها برای کسی ممکن نیست ، حمد را صد مرتبه و آیه الکرسی را ده مرتبه و سوره توحید را هزار مرتبه بخواند . سید بن طاووس می فرماید : اگر برای کسی به دلیل عذری مثل مسافرت این هم ممکن نیست ، صدمرتبه سوره توحید کافی است.) و بعد از آنکه سوره ها را خواندی همان طور که رو به قبله هستی این دعا (استفتاح) را بخوان :

« بِسمِ اللهِ الرَّحمنِ الرَّحیمِ ، صَدَقَ اللهُ العَلیُّ العظیمُ ، الَّذی لا إلهَ إلّا هوَ الحَیُّ القَیُّومُ ذُوالجَلالِ وَ الاِکرامِ ، الرَّحمنُ الرَّحیمُ ، الحَلیمُ الکریمُ ، الَّذی لَیسَ کَمِثلِهِ شَیءٌ و هوَ السَّمیعُ العَلیمُ .... .

ب– ماه رمضان :

فضیلت ماه رمضان :

در خطبه ای که وجود مقدس پیامبر (صلّی الله علیه و آله و سلّم) در استقبال از این ماه خوانده اند ، چنین آمده است : « ای مردم ! ماه خدا با برکت و رحمت و آمرزش ، به سوی شما رو کرده ؛ ماهی که در نزد خدا بهترین ماهها ، و روزهایش بهترین روزها و شبها و ساعاتش بهترین ساعتهاست. آن ماهی است که در آن به سوی مهمانی خدا

خوانـده شـده اید و از شایسـتگان کرامت خدا گرده اید. در این ماه نفسـهای شـما تسبیح ، و خوابتان عبادت و عملتان مقبول و دعایتان مستجاب است. » (۱)

اعتکاف در دهه آخر ماه رمضان :

امیر مؤمنان حضـرت علی (علیه السّـلام) می فرماینـد :« رسول خـدا (صـلّی الله علیه و آله و سـلّم) سالی در دهه اول ماه رمضان معتکف شدند ؛ در سال بعد در دهه دوم ماه رمضان معتکف شدند و در سال سوم وقتی از جنگ بدر برگشتند ، اعتکافشان را قضا کردند ؛ پس در خواب دیدند که شب قدر در دهه آخر ماه رمضان است و گویا حضـرت در آب و گل سجده کرده اند. وقتی بیدار شدند ، به خانه برگشتند و مردم هم با ایشان بودند.

شب بیست و سوم ماه رمضان باران آمـد ؛ وقتی صـبح شـد ، رسول خـدا (صـلّی الله علیه و آله و سـلّم) نماز خواندند ، مردم به صورت آن حضـرت گل مشاهده کردند. از آن هنگام رسول خدا (صـلّی الله علیه و آله و سلّم) همیشه دهه آخر ماه رمضان را معتکف می شدند تا اینکه رحلت فرمودند.» (۲)

۱- فضائل الاشهر الثلاثه / ص ۷۷.

۲- مستدرک الوسائل / ج ۷ / ص ۴۶۶.

مناسبتهای اعتکاف

سیزده رجب :

الف- ولادت امیر المؤمنین حضرت علی بن أبی طالب (عَلَیهِ السَّلام)

ب- ولادت امام علی النّقی (علیه السّلام) . ج- شهادت شیخ فضل الله نوری .

وقایع روز چهاردهم :

الف- مرگ معتمد عباسی (لعنت الله علیه) ب- مرگ طاهر عباسی.

وقایع روز پانزدهم

الف- وفات عقیله بنی هاشم حضرت زینب کبری (سلام الله علیها) ب- شهادت امام صادق (علیه السّلام) ج- ازدواج حضرت امیر المؤمنین علی (علیه السّلام) با حضرت فاطمه زهراء (سلام الله علیهما)

د- تغییر قبله ه- مرگ معاویه (لعنت الله علیه و علی ابنه)

سخن آخر

سخن آخر این که از همه شما معتکفین عزیز خواهشمندم تا در عبادات شبانه و نجوای سحر در درجه اول از خداوند متعال ظهور موفور السعاده حضرت ولی عصر (عجّل الل هتعالی فرجه الشّریف) را طلب نمایند . آن یگانه و آقائی که به فرمایش حضرتش که در دعا می خوانیم : « بِیُمنِهِ رُزِقَ الوَری وَ بِوُجُودِهِ ثُبَتَتِ الأرضِ وَ السَّماء » و هرچه داریم از وجود آن بزرگوار است زیرا پیامبر اعظم (صلّی الله علیه و آله و سلّم) فرمودند : « لَو لاَ الحُجَّهِ لَصاخَتِ الأرضُ بِأهلِها ؛ اگر حجت خدا بر روی زمین نباشد تمام زمین و همه کائنات نابود خواهد شد .» را مورد توجه قرار دهیم و از آن حضرت بخواهیم تا معرفت ما را در عمل به دستورات الهی روزافزون بفرماید إن شاء الله تعالی .

« وَالسّلامُ عَلی مَنِ اتَّبَعَ الهُدی »

منابع و مآخذ

۱-المفردات راغب اصفهانی .

۲- جواهر الکلام.

۳- شرایع الاسلام.

۴ - سلسله الینابیع الفقهیه .

۵- بحار الانوار .

۶- المیزان فی تفسیر القرآن ، علامه طباطبائی

۷- رساله الاعتکافیّه، لطف الله میسیّ عاملی .

۸- آینه دانشوران، سیِّد علیرضا ریحان یزدی .

۹- تهذیب .

۱۰- نهج البلاغه .

۱۱ - الفروع من الکافی، محمد بن یعقوب کلینی.

۱۲- کنز العمّال، متّقی هندی .

۱۳ - وسائل الشّیعه .

۱۴- مستدرک الوسائل

۱۵- جواهر الکلام

۱۶- تحریر الوسیله

۱۷- التعلیقهُ علی الوسیله .

۱۸- جامع الاحادیث الشّیعه،سّید حسین طباطبائی بروجردی

۱۹- اقبال الاعمال، سّد بن طاووس .

۲۰- اصول کافی .

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِی الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آيا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند يکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ .ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که مـا را در دستیـابی به این هـدف یـاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادنـد تقـدیر و تشـکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصـفهان -خیابان عبـدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شـهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹